VASTLILORO E LOKALNIKANE TERNENGERE KONSILONGE

Organization for Security and Co-operation in Europe
Mission to Skopje

Агенција за млади и спорт

VASTLILORO

e

LOKALNIKANE TERNENGERE KONSILONGE

Anav: Vastliloro e lokalnikane ternengere konsilija

Editorka: Jasmina Todorovska-Miteva kotar e OBSE-skeri Misija ko Skopje

Autorija:
Jasmina Todorovska-Miteva thaj Nina Šulovič-Cvetkovska kotar
e OBSE-skiri Misija ko Skopje
Dona Kosturanova, Blažen Maleski, Tomislav Gajtanoski, Lindita Redžepi,
Matej Manevski, Zoran Ilieski – korkorutne konsultantija

Butikherutne:
Mirije Sulmati thaj Goran Tanevski kotar
e OBSE-skiri Misija ko Skopje

Ikalela: Agencija baši e terne thaj sporto thaj i OBSE-skiri Misija ko Skopje

Translacija thaj lektura: Bestel

Grafikano formati thaj printibe: Poliesterdej

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Skopje

Агенција за млади и спорт

I saikerin tari akaja publikacija na sakova drom astarikerela o dikhina thaj stavija tari OBSE-skri, Misija ko Skopje.

Sa e nijamija ačovena amende. Sa so isi andre ki akaja publikacija šaj slobodno te lel pes thaj te kopirinel pes pala o edukativno thaj na komercijalno ciljora, numa isi jekh kondicija khana i te keren asavki reprodukcija phenen kaj adava si kerdo kotar i Agencija thaj o sport ki Republika Utarutni Makedonija thaj e OBSE-skeri Misija ko Skopje sar resursi.

Mangaja te vakera baro palikheribe dži sa e dženenge kola so lije than ki preparacija thaj hramovibe ko akava vastliloro, te palikera e nekanutne bičhalutnake/deputka/ Ivana Tufekdžik, ki olakeri rolja sar kordinatorka ki Bučarni grupa baši o Kanuni pala e ternengeri participacija / leibe than/ ko ternikane politike, sar vi e javere dženenge so sine ki bučarni grupa: Gjorgji Tasev, specijalno premieresko konsiliero baši o terne thaj ternikane politike; Milan Živkovič specijalno konsilero baši o butikheribe thaj socijalno politika ki RUM; Dušica Perišik, šerutni manušni ko ZELS; E nekanutne direktorenge/šerutnenge ko ATS: o Marjan Spasevski thaj o Darko Kaevski; thaj e nakanutne administratonge ko ATS: Zorica Stamenkovska, Ana Manasieva thaj I Evgenija Janakievska baši I dendi arka, pakiv, dendine bahanija thaj godi sar te kerel pes akava vastliloro.

E terne si adala so kherena o paruvdipe thaj legarena o sasoitnipe anglal. E vazdipa pe demokratikane, inkluzivno thaj anglune sasoitnipa crdela e ternencar thaj von trubuj aktivno te oven čivde andre ko sa e umala kotar sasoitnipaskero butikheribe.

E Kanuneja baši e ternengo leibe than ko ternengere politike avgo drom ki raštra defirininela pes i kategorija terne, kherena pes forumija baši e ternengero organiziribe thaj ternengeri participacija, sar pe nacionalno, agjar da pe lokalno nivelo. Sa e politike, ideje thaj solucije baši o terne, ko keribe drumo te kreirinel pes lačeder dživdibaskero standardo e ternenge, ka oven legarde barabarutne e ternencar ko transparentno thaj inkluzivno proceso.

E lokano ternengere konsilija ka oven e ternengero hango thaj trujal olende olen ka ovel šaipen te crden dijalogo e lokalno gaverneja thaj phutardes te len/vazden diskusija pala e ternengere phučiba, olengere problemija thaj interesija.

I Agencija baši e terne thaj sport thaj dureder ka ovel majbari institucionalno deibe arka e ternenge thaj ka ovel olenge partneri ko sasitnipasko kreiribe pala olengere napija kote so von ka šaj te bajraren olengere kapacitetija, to oven aktivno thaj te oven e džene so ka anen anglunipe ko sasoitnipaskere procesija.

Sar Agencija baši e terne thaj sport vi dureder daja arka thaj phutras e vudara te šunel pes thaj te lel pes telal i sama e ternengoro hango baši olengoro avutnipe thaj o avutnipe ki Republika Utarutni Makedonija. E terne olengere zurale thaj inovativno idejencar, lena aktivno participacija te vazdel pes jekh moderno sasoitnipe, demokratikano, progresivno thaj jekhutno sarinenge, von trubuj te ačoven džangavde korektivija pe sako jekh gaverno so ka avel.

Mangava te palikerav baši i sakanutni dendi arka kotar e OBSE-skiri Misija ko Skopje te vazdel pes o ternikano umal thaj te motivirinel pes e ternengi participacija, čhače sem lošalo so akaja lači koperacija ka ovel lačo instrument thaj sikavibe drom e ternenge, e dženenge kotar e lokalno ternengere konsilja, e administrativno bučarenge, e javere formenge kote si e terne organizirime kote so savorengero ciljo ka oven te vazden pes funkcionalno thaj aktivno lokalno ternenge konsilija trujal so ka vazden pes komunitetake napija, save so trubuj e terne manušenge.

Naumče Mojsovski,
Direktori ki Agencija baši e terne thaj sporto

E terne si važno thaj von legarena sa e pharuvipena ko sakova jekh sasoitnipe. O agorutno akto kotar o Helsinki kotar o 1975 berš, sar fundavno OBSE-skero dokumenti, čhivela o akcento pala e džuvlengi thaj muršengi pozitivno rolja kola so legarena e sa sasoitnipa ko sasutno siguriteto.Ko nakle berša, vazdija pes o konsenzuso kaj e terne trubuj te len pesko than pe astali/mesaja/khana dikena pes e phučipena pangle olencar.

Te ovel zureder e ternengo leibe than olengero angažiribe; keriba buti e ternecar thaj baši e terne; keribe šaipena baši ternegeri integracija thaj perspektive ko dijalogo pala e politike si prioritetno umala baši e akanutne thaj e avutne OBSE-skere šerutne.

Amen ki OBSE-skeri Misija ko Skopje, aktivno keraja buti pe akava umal, deindoj arka e gavernoske thaj e lokalne reprezentatonge sar vi e ternengere organizacijenge te arakel pes drom te vazdel pes e ternengi participacija thaj angažmano.

Khetane e Agencijaja baši o terne thaj o sport, jekh kotar e klejake riga, lošaripaja sikavava tumenge akava vast liloro baši e ternegere konsilija, pakjavindoj kaj si lačo thaj praktično resursi, sar e ternenge, kidijal vi e komunakere bučharenge.

Ambasadoro **Klemens Koja**,
Šefo ki OBSE-skiri Misija ko Skopje

AVGOLAFI

Akava vastliloro si e terne dženenge kotar e lokalno ternengere konsilija thaj e bučarnenge ko komune, dela vast sar legarutnipe sar te formirinen pes thaj te funkcionirinen e lokalno ternengere konsilija. Ko vastliloro isi praktično deibe godi, phundre so trubuj te keren pes, numa thaj vi rekomandacije/preporake/ sar te vazdel pes thaj te kherel pes funkcionalno ternengero konsilo ko komune ki Republika Utarutni Makedonija.

Ko 2017 berš crdija o proceso te kherel pes akava vastliloro, sar barabutno /khetanutno/ aktiviteto maškar i Agencija baši e terne thaj o sport thaj i OBSE-skiri Misija ko Skopje. O ciljo angleder sine te crdel, te kerel pes o Vastliloro te den pes rekomandacija pala o unficirimo reguliribe sar te resljarel pes o formiribe, funkcioniribe, sar te džal e dženegeri selekcija ko Lokalno ternengo konsilo, olengero mandato, e džene ko Lokalno ternengo konsilo savi buti thaj sar ka kheren, sar ka del pes thaj ka resljarel pes o sasto butikheribe kotar e džene so ka džan peske e neve selektirime dženenge so ka aven pe olengere bukjarne thana. Baši adava ciljo, sine lendine na numa autorengere džaniba thaj olengero angluno kheribe buti, kergje pes lokalno ternegere konsilija ko buteder komune ko nakhlo vakti, e OBSE-skiri Misija ko Skopje ko vakti katar e 2017 berš, kerdas terensko vizite ko štarvardeš komune khetane e (autorencar) so hramongje o vastliloro, ciljosar te kerel pes identifikacija save thaj kola si e lače praktike, numa thaj kola si e pharipena ko angleder formirime Lokalno Ternengere Konsilija (sar misal ko nesave LTK o dženengere mandatija sine štar berš, thaj ko nesave duj berš). Maškar o vakti, o Parlamenti kotar i Republika Utarutni Makedonija andas o Kanuni pala e ternegeri participacija thaj e ternengere politike ko Januaro, 2020 berš. O Vastliloro baši e lokalno ternengere konsilija si khetane e Kanuneja pala e ternegeri participacija thaj ternengere politike odoleja so e autorija kerarde adaptiribe pe angluno hramosardo teksto kotar o Vastliloro ko vakti katar o 2020 berš.

I dendi arka e ternenge baši olengeri participacija te vazden efektivno ternege politike thaj olengero anibe decizije/odluke/ khetane e instituencar, si sigurnipe te anel pes lačeder dživdipe e ternenge thaj te zuraren pes e demokratikane kapacitetija ki olengeri komuniteta. E terne trubuj te oven aktivno thaj angažirime soske olengeri participacija/leibe than/ dikhaja sar kotor katar e solucije baši lačeder thaj sigurnipe ko sasto sumnal!

O lokalno ternengo konsilo baši buteder komune si nevipe kaskoro ciljo si te vazdel e ternengi participacija ki komuna thaj ki lokalno komuniteta. O prepindžaripe pala e ternengere trubuimata, nevipena, pharipe thaj ko sa akava arakhibe bahani, thaj keribe buti pe akava, maškar olende sar terne deindoj olenge adekvatno servisija baši terne, ka vazdel olengeri motivacija thaj anglunipe, ka zurarel olengeri rolja ko sasoitnipe. E ternengero organizibe ki savi te i forma dikhela pes ko bareder numero ko raštrakere komune thaj olen isi adekvatno džanibe thaj praktika ko umal pala e ternengere politike. Odoleske e komune trubuj te čhiven olen andre ko procesija baši lokalno

ternenge konsilengo kreiribe thaj transformiribe, numa thaj ko olengero avutno funkcioniribe, butikheribe sar thaj ko procesija khana anena pes decizije.

Baši lačo Lokalno ternongo konsilesko funkcioniribe, trubuj te len pes telal i sama e ternengo specifično trubuimata, rodipa thaj interesija kotar olengeri lokalno komuna. Odoleske, sako jekh komuna trubuj te kerel peske adaptacija ko akava proceso pala e sa realno ternengero trubuipe thaj karakteristike so si sakodivesutne ko lokalno nivelo, te motivirinel e ternegeri participacija bizi diferencija pala olengoro jeri, etnikano avipen, politikano orijentiribe. Kotar i aver rig, e terne trubuj te lobirinen pala e khetanutne interesija thaj trubuimatar pala e situacije thaj e pharipena kola si ko olengero intereso, kasko ciljo si te vazdel pes lačeder sasoitnipe. O lokalno ternengo konsilo sar aktivno badani trubuj te ovel ki funkcija e ternenge thaj te prezentirinel olengere interesija. I komuna thaj i olakeri administracija, olekero Konsilo trubuj te del arka e Lokalno ternengere konsileske ko olengero formiribe thaj butikheribe.

Kerindoj efikasno Lokalno ternengero konsilo ka del pes kontribucija e terne te khuven andre ko procesija baši kreiribe politike ko lokalno nivelo, ka anel pes anglunipe ki olengeri situacija thaj komuniteta, ka vazden pes e ternengere kapacitetija sar avutne liderija ko sasoitnipe. Kotar i aver rig, e ternenge adava ka ovel motiviribasko pro te praktikuinen o aktivno dizutnipe, te len than te arakhen bahanija baši e ternengere problemija kotar i komuna te keren buti te vazden lačeder avutnipe ko lokalno thana baši e sa dizutne.

Akava vastliloro bajrarela pes kotar e dži akakanutne akumulirime džaniba, sikljoviba thaj siklinde lekcije kotar o lokalno ternengo organiziribe sar funda kotar o Kanuni baši ternengi participacija, ciljosar te lokorel oleski implementacija thaj haljovibe, sar vi te del arka pe ternengi participacija pe lokalno nivelo, odori kote so e definirime leinde phundre nane definirime ko kanuni ja pale ko akanutne telal kanuneskere aktija, e autorija kotar akava lil vastoro perena e hiva e rekomandacijencar/preporakencar/definirime ki koperacija e Agencijaja baši e terne thaj o sport, te šaj te del pes lačeder haljoviba thaj sikavibasko drumo sar te vazdel pes/formirinen pes/ thaj sar te kherel pes i buti ko avutne lokalno ternengere konsilija.

SO KA ARKAHEN ANDRE

Harne anava 10

So mangela te vakerel pes 11

1. TERNENGERI POLITIKA KI REPUBLIKA UTARUTNI MAKEDONIJA 14

1.1 Kanuneskero tasviri 14

1.2 Strateško tasviri 16

1.3 Jekhipe maškar o murš thaj džuvli/džender bukja/ ki RUM 18

1.4 Ternengeri participakijaki inkluzija 19

1.5 Evropakere legaripa thaj standardija pala e ternengere politike 20

1.6 Ternengi participacija 23

1.7 Ternengi politika 23

2. LOKALNO TERNENGERE KONSILIJA 25

2.1 E Lokalno terengere konsileski rolja 25

2.2 Lokalne ternengi konsileski struktura 26

2.3 Lendine phundre te kherel pes o Lokalno ternengo konsilo 28

2.4 So khana ki komuna isi Lokalno ternengo konsilo? 33

2.5 Formiribe timija thaj konsultacije 36

BENEFICIJE KOTAR O LOKALNO TERNENGERE KONSILIJA 38
Beneficije e Komunake 39
Beneficije e ternenge 39

3. LOKALNO TERNENGERE KONSILENGO BUTIKHERIPE 40

3.1 Komunakere ingerencije kola so ikljovena kotar o Kanuni baši e ternegeri participacija thaj ternengere politike 43

3.1.1 Administrativni bučari/čarni baši e terne 43

3.1.2 Biro baši e terne 45

3.1.3 Pindžaripe e Komunaja thaj treningija baši e Lokalno ternegoro konsili 45
3.1.4 Lokalno startregija baši o terne 46
3.1.5 Finansiribe 47
3.2 Savi buti kherela o Lokalno ternengo konsilo pala i komuna thaj e terne 48
3.2.1 Ničale khedina kotar e Lokalno ternengo konsilo 48
3.2.2 Beršeskere programako kreiribe 49
3.2.3 Organiziribe konsultacije e ternencar ki komuna thaj khedipa baši informiribe . 50
3.2.4 Konsultacije e Lokalno ternengere somebišpneja 50
3.2.5 Konsultacije e ternencar 51
3.2.6 Leibe than ko khedina kotar e Komunakoro Konsilo 51
3.2.7 Preparacija thaj deibe gindora thaj inicijative dži ko Konsileskoro šerutno/tni ja palem prezidento/prezidentka 52
3.2.8 Inkluziviteto ko Lokalno ternengo konsilo 52
3.2.9 Beršesko reporto 55
3.2.10 Mandateskoro agoripe thaj o proceso pala o deibe thaj leibe kotar e phurano ko nevo dženengo khedibe 55
3.2.11 Korkorutni-evaluacija: Si li Lokalno ternengero konsilo lačo/uspešno/suksesivno/? 56
3.3 Phutardo/javutno/ butikheripe ko lokalno ternengere konsilija 57
3.3.1 Definicije thaj ciljora e javutne/publično/ relacijencar 58
3.3.2 Online avipe 59
3.3.3 Javutne khedina 59
3.3.4 Socijalne medie thaj veb –instrumentija baši i komunikacija 59

4. LENDINI LITERATURA 61

5. PAŠKERNAVNI/PRILOZIJA/ 62

HARNE ANAVA

ATS	Agencija baši o terne thaj sporto
RUM	Republika Utarutni Makedonija
OBSE	Organizacija baši o sigurnipe thaj koperacija ki Evropa
KN	Khetanutne nacije
KNVP	Khetanutne nacijengi Vazdipaski Programa
ČFKN	Čhavengero Fondo kotar e Khetanutne Nacije
NDI	Nacionalno demokratikano instituto
KTPTP	Kanuni baši e ternengeri participacija thaj e ternengere politike
LTK	Lokalnikano ternengoro konsilo
IK	Inicijativno khidipen/bordo/sobranie/
LTS	Lokalno ternengo khidipen/Sombešipe/
BO	Biradžakere organizacije
ETF	Evropikano ternengero forumo

SO MANGELA TE VAKEREL PES

E terne si manuša kolen so isi kotar e 15 dži ko 29 berš.

E Ternengeri politika si sumirime napija thaj aktivitetija kola so lena pes te šaj te čajraren pes e ternengere trubuimatar, kasko ciljo si olengero potencijali te ovel implementirimo.

Ternengeri participacija si proceso kova so dela šaipen e ternenge te len participacija thaj khetane te anen decizije baši o politike thaj programe kola so direktno vaj indirektno dena forma ko ternengero dživdipe

Ternengero butikheribe si organizirimo thaj sistematikano edukacijako proceso so dela arka/dumo/pe avtentično ternengo bajrovipe kasko ciljo si te resljaren pesko sasutno personalno, socijalno vi sasoitnipasko potecijalo, thaj olengero aktivno involviribe ko komunitetako dživdipe.

Terne bučara si kvalifikuime manuša kolen so isi kompetencije te keren buti e terne manušencar kerindoj aktivitetija save so dena dumo e ternenge te vazden pesko personalno thaj socijalno vazdipe trujal na-formalno thaj informalno sikljovibe.

Ternengi organizacija si sako jekh organizacija savi si registririmi jekh thaj jekh e Kanuneja baši associjacije thaj fondacije, kote so o majučo badani baši anibe decizija si kherdino kotar o 2/3 terne manuša kotar e 15 dži ko 29 berš kote so e ciljora thaj e aktivitetija si definirime thaj legarde te vazden pes e ternengere interesija.

Organizacija baši e terne si sakojekh registririmi organizacija jekh thaj jekh e Kanuneja baši e asocijacije thaj fondacije, savi so naj legardi kotar e terne numa olengere programsko ciljora thaj aktivitetija si te vazden pes e ternengere interesija.

Ternengere ambrela organizacije si gasave organizacije koleskere džene andre si terne, von avena khetane baši olengere khetanutne ciljora kotar e specifično umala kola si ko ternengero intereso.

Ternengeri nacionalno strategija si strateško dokumento kote so si čhuvde thaj phende e jekhe vakteskere ciljora thaj prioritetija, sar so si e politike e ternenge, te vazden pes e ternegere interesija, pala politike olengero ternikano vazdipe thaj politike kola so anena pes ko organizacisko, finansisko thaj administrativno napija baši olengeri realizacija.

Ternengeri lokalno strategija si strateško dokumento kova si jekh thaj jekh e Nacionalno ternegere strategijaja, ande si jekhe vakteskere ciljora baši e termegere prioritetija, anibe ternengere politike thaj vazdipe pala e ternegere interesija kote so anena pes organizacisko, finansisko thaj administrativno napija te oven realizirime.

Lokalno ternengo konsilo (LTK) si badani ko lokalno gaverno kova si kherdo kotar e terne reprezenterija so avena kotar e javera organizirime forme ki komuna, olengeri rolja si te den godži thaj te keren prezentiribe pe ternengere phučiba thaj interesija dži ko lokalno gaverno.

Lokalno ternengoro khedin/Sombešipe (ja pale Khedin kotar e Lokalno ternengoro konsilo) si badani kotar ko lokalno ternengo konsilo, kova so alusarela e dženen ko LTK. Ko akava ternengero Khedin/Sombešipe/ šaj te len than e ternengere organizacije, organizacije baši e terne, političko angažirime terne, sikljovutne thaj studentonge organizacije sar vi avera forme kotar e ternengere khetanipa.

Inicijativno khedipe/odbor/ (IK) si badani kova si kerdo kotar e javera forme kotar e ternengoro organiziribe ki komuna kole isi obligacija te del dumo e komunake te kerel vazdel Lokalno ternengo konsilo, dži kote i komuna dži akana na kergja adava. O Inicijativno Khedipe/ odbori/ IK kerela pes jekh drom ciljosar e terne korkori te len participacija ko LTK kheribe, thaj mukela pes khana ke kerel pes o LTK-sko konstitutivno khedipe.

O administrativno bučari baši e terne si odgovorno sar kerela buti e ternengo biro baši kordinacija, implementacija thaj monitoring pala e ternengere phučhiba kola si ko ternengero intereso sar so si e institucijenge kompeticije. O Administrativno bučari si naznačimo kotar e raštrakere badanija, komune, komune ko Skopje, sar thaj i diz Skopje.

Ternengo biro si fundavni resljaribaskeri nukta e ternenge pe lokalno nivelo thaj si formirimi kotar e komune, komune kola si ko Skopje, thaj i diz Skopje kotar so koordinirinela pes i buči baši o terne ki komuna.

Ternengo centro si than kote so kerena pes thaj anena pes e programe kola so lačarena e ternengo dživdipe, vazdena o personalno bajrovipe, lačarena o socijalno thaj o profesionalno ternengo dživdipe, dena važno informacije e ternenge kotar e javera aspektija ko olengero dživdipe.

Jekh thaj jekh šaipena baši o džuvlja thaj e murša si promocija pala o principo te čivel pes andre e jekhutni muršengi thaj džuvlengi participacija pe sa e umala kotar e javutno thaj privatno sektoro, jekhutno statuso thaj tretmano ko nijamengero resljaribe thaj ko olengero individualno vazdipasko potencijalo, trujal kola so von dena kontribucija ko sasoitnipasko vazdipe, sar thaj kotar e jekhutne rezultateske benificije kotar adava vazdipe.

Jekhipe maškar o murš thaj i džuvli/džender/vakerela kaj e javera performansija/odnesuvanja/, aspiracije, e muršenge thaj e džuvlenge trubuimata si respektuime, lendine telal i sama, si barikane thaj si dendini arka e so dujenge. Adava phenela, kaj olengere nijamija, obligacije thaj šaipena nae te zavisinel kotar adava si li bijandime sar murš ja palem džuvli. O principo si bazirimo upral e principija pe manušengere nijamija thaj socijalno pravda. Dikhela pes kaj e muršengero thaj džuvlengoro jekhipe si funda pala i socijalno briga pala o čhororipe thaj nasiguripe sar thaj pala o zuralo manušeskoro vazdipe sar centro.

Džender perspektiva/ Jekhipe maškar o murš thaj i džuvli /si dikhibe pe dženderesker javeripa, trubuimata thaj interesija ko sako jekh političko umal/aktiviteto.

Čuvipe andre i džender perspektiva ko bare trendija, politike thaj praktike (Gender mainstreaming) si integriribe kotar i džender perspektiva kotar sako jekh proceskeri faza sar vazdipe, anibe, implementacija, monitoring thaj evaluacija pe politike – leindoj tela i sama o promoviribe thaj anibe anglunipe pala o jekhipe maškar e džuvlja thaj e murša.

Hiv ko Džender bukja i hiv savi so sikavela pes ko savo te i umal kotar o sasoitnipasko dživdipe, maškar e murša thaj e džuvlja, i hiv si panli e participacijaja, resljaripaja, nijamencar, pokibaja thaj e beneficijencar[1].

1 Strategija pala muršengo thaj e džuvlengo jekhipe (2013 - 2020) resljarde pe http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/Strategija-2013-2020.pdf (dikhlo ko novembro 2020 berš)

1. TERNENGERI POLITIKA KI REPUBLIKA UTARUTNI MAKEDONIJA

1.1 Kanuneskero tasviri

Ki Republika Utarutni Makedonija lungo vakti na sine kanuneskero tasviri kote so vakerela pes sar te regurilirinel pes o ternengero organiziribe, ternengeri participacija, ternikane politike pe nacionalno thaj lokalno nivelo. Ko januaro 2020 avgo drom sine ando o Kanuni baši e ternengeri participacija thaj ternengere politike („Oficijalno gazeta kotar e RUM", no. 10/2020). Akale kanuneja e ternenge si dendo legalno tasviresko sigurnipe thaj mehanizmo savo so dela garancija baši olengeri participacija ko politikengo kreiribe kola si baši olende.

O ciljo e Kanuneskero baši i ternengeri participacija thaj e ternikane politike (KTPTP) si te del sigurnipe kaj ka kreirinen pes thaj ka implementirinen pes e ternengere politike pe sa e nivelora trujal e buteder-sektorsko resljaribe kote ka oven čhuvde sa e ternengero trubuibe thaj olengero intereso. E KTPTP-sko ciljo si te zujrarel e ternengeri participacija khana vazdena pes e procesija, kana anena pes decizije thaj khana kreirinena pes e ternengere politike, olengero aktivno informiribe, kherela pes promocija thaj protekcija pe ternengere interesija, zurarela o gindipe pala e terne thaj olengeri sasoitnipaski rolja. O Kanuneskero ciljo si thaj te kerel promocija pe maškar-generacijengo partneribe kote so ka del pes dumo/arka/pe ternengi participacija khana kerena pes e procesija baši anibe decizije/odluke/thaj politike, khana dela pes arka te anel pes anglunipe/unapreduvanje/ ko ternengero organiziribe, olengoro motiviribe te keren strukturno dijalogo pe nacionalno thaj lokalno nivelo. Te del pes olenge vast te mangen te volontirinen, te keren ternikano aktivizmo thaj ternenge bukja te šaj te resljaren pesko ternikano personalno, profesionalno thaj socijalno vazdipe so i andre sar ciljo ko kanuni. Kompetentno badani baši e Kanuneski implementacija (KTPTP) si i Agencija baši e terne thaj sporto.[2]

Ko (KTPTP) e beršengeri ternengeri granica si definirimi kotar e 15-29 berš. E forme ko ternengo organiziribe ko KTPTP si definirime sar:organizacija baši terne,ternengeri organizacija thaj ternegeri ambrela/čadreski/organizacija; dži kote o KTPTP prepindžarela thaj političko ternengo angažmani, sikljovutnege thaj studentengere organizacijenge sar thaj e avera forme kotar e ternengere khetanipa. O KTPTP prepindžarela thaj e ternegero butikheribe thaj definirinela o anav sar terno bučari.

O KTPTP si džender neutralno/jekhipe maškar murš thaj i džuvli/ thaj si vazdimo pala e ofto principija,[3] ja pale adala i e principija palo jekhibe, na dejbe diskriminacija, multikultilarizmo,

2 Agencija baši o terne thaj sporto (http://www.ams.gov.mk/)

3 Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike (Oficijalno gazeta kotar i RUM, no. 10/2020), dženo 5

interkulturalizmo thaj inkluzija pe ternegeri aktivno participacija, maškaretnikano involviribe, odgovornost thaj solidariteto ko terne, sar thaj maškar-institucionalno koperacija khana kreirinena pes thaj implementirinena pes e ternikane politike.

I RUM dušleste /jasno/ phenela peski decizija thaj mangipe te ovel samali pala e ternengere trubuimatar thaj olengere interesija pe nacionalno thaj lokalno nivelo, sar te kerel e ternengero integriripe ko procesija khana anena pes e decizije. Agjar o KTPTP dela obligacija e gavernoeske te kerel Nacionalno badano bašo o deibe godži pala e ternengere politike kote so o terne khetane e reprezentatoncar kotar e kompetentno badanija ka len rolja te den godži thaj ka dikhen olen so thaj sar kerena khana ka implementirinen pes e ternengere politike thaj aktivitetija.

E Gaverno isi obligacija te anel Nacionalno strategija baši o terne pandže beršenge thaj andre te ovel čuvdo Akcijako plano baši i realizacija, thaj adava te ovel kerdo kotar i Agencija baši e terne thaj sporto. Thaj e komunen isi obligacija te anen pandž beršeske lokalno strategije baši e terne thaj Akcisko planija baši realizacija numa vi te formirinen Lokalno ternikane konsilija, ternengere biroa thaj ternikane centrija.

Agjar e raštrakere badanija thaj e jekhina kotar e lokalno gaverno si telal i obligacija te phenen ko ka ovel administrativno bučari baši o terne kova so ka ovel odgovorno baši e ternengoro biroskoro butikheripe, Lokalno ternikano konsilo, sar vi baši i sasti kordinacija, implementacija thaj monitoring pala e sa phučiba kola si panle baši e ternengere interesija thaj e instituciengo butikheripe konkretno i komuna.

Te šaj te oven realizirime sa e aktivitetija planirime e KTPTP dišleste/jasno/ si e odredbe kola so si pangle e finansiribaja, so phenala kaj kotar o nacionalno nivelo ulavena pes love kotar e RUM-jako Budžeto dži ko 0,3 %, dži kote ko lokalno nivelo ulavela pes dži ko 0,1 % jekhe beršeske.

O proceso te kherel pes te anel pes o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike crdija ko 2018 berš, sar inicijativa dendi kotar o Klubo baši ternikane phučiba thaj politike[4] telal e Utaritne Republikako Khedin/Sombešipe/Parlamento/ (mandato 2016 - 2020)[5] kasko koordinatori sine i deputatka i rajoni Ivana Tufekdžikj. I političko volja /mangin/ thaj o konsenzuso pala akava phučibe si dišleste sikavde kotar e sa e političko partijenge riga sar thaj kotar e deputatija ko Parlamento. O ciljo te ovel o proceso inkluzivno, sasoitno te anel pes o KTPTP, ja pele te phenas te oven involvirimme čuvde sa e partnerija, sine formirimi trinpartitno Bučarni grupa khedini kotar e deputatija, gavernoske reprezentantija thaj reprezentantija kotar e ternengere organizirime forme. O sasutno proceso te kherel pes o KTPTP džala sine numa pe jekh transparentno thaj inkluzivno drom, kote so sine aktivno čhuvde sa e zainteresirime partnerija, dende dumeja kotar e OBSE-skere Misijaja kotar o Skopje, ko bučarne khedina lija than vi o NDI sar dženo kova so dela vast e Kluboske.

---

4 E klubosko butikeripa sine kerdo e dende dumeja kotar o NDI

5 Džene ko Klubo baši e ternengere pučhiba thaj e ternikane politike, sine e deputatija thaj e deputatke: Ivana Tufekdžikj, Meri Lazarova, Afim Šačiri, Kostadin Kostadinov, Nevena Stamenkovska, Slagjana Mitovska, Betianie Kitev, Nolalsmailovska-Starova thaj i Teuta Biljali

Ko vakti kotar e duj-beršengoro butikheripe te kherel pes o KTPTP sine kerde buteder kotar e 20 Bučarne grupakere khedipe, sine kerde regionalno khedipena[6] dži kote e ternencar sine organizirime khedipa te ovel šundo olengero hango thaj gindipe, ko akala khedipena lije than buteder kotar o 185 terne murša thaj 123 terne romnja, ja pale buteder kotar e 300 terne manuša. Ciljosar thaj e terne kovle sastipaja te pindžaren pes e tekstoja kotar o KTPTP, sine kerdi thaj audio kanuneski verzija dende dumeja kotar e OBSE-skiri Misija ko Skopje.

1.2 Strateško tasviri

I dujto Nacionalno strategija bašo e terne ki Republika Utarutni Makedonija (2016 - 2025)[7] si funda kotar e sa maškarthemutne dokumentija ratifikuime kotar i Republika Utarutni Makedonija kote so kerela pes afirmacija pala e ternengere pučiba.

Ki Nacionalno Ternengeri strategija isi štar strategijakere prioritetija:

1. Te kerel pes lačeder dživdipaskoro standardo thaj jekh thaj jekh šaipena pala o kvalitetno dživdipa;
2. Kondicijengo kreiribe pala kheribe respekto thaj protekcija pe fundamentalno nijamija thaj tromalipe, sistemsko integracija thaj interakcija pe javera ternengere kategorije;
3. Te kreirinen pes šaipena e terne te oven involvirime ko monitoring thaj i implementacija ko politike thaj e decizije kola so si pala lende; thaj
4. Jekh thaj jekh resljaribe dži ki kvalitetno edukacija thaj e javera forme kotar e personalno thaj profesionalno bajrovipe.

Sa e intervencije si ulavde ko tele phendine enja umala:

1. Ternengi participacija
2. Ternengoro informiribe
3. Lokalno ternegi buti
4. Edukacija
5. Arakhibe buti thaj deibe arka ko butikheribe
6. Kultura
7. Sporto
8. Sastipe
9. Kvalitetno dživdipe

Strategijako Akcijako Plano baši i implementacija sine andino ko 2017 berš, kote so sine definirime konkretno aktivitetija e vakteja ko sa e enja umala. Adžikerde rezultatija, indikatorija, ko

6 Ko vakti katar e 2018 thaj 2019 sine organizirime khedina ko akala dizja: Kumanovo,Kruševo, Prilep, Bitola, Kičevo, Ohrid, Skopje, Strumica, Štip, Kavadarci, Tetovo thaj Struga

7 http://mladi.ams.mk/documents (resardo ko decembro 2020 berš)

ka legarel o aktivitetija thaj sigurnipe ko finansije kotar e relevantno institucije te implementirinen pes akala aktivitetija.

Sar so phenela o KTPTP, I Nacionalno strategija baši o terne thaj e akcijakere planija anena pes kotar o Gaverno ko pandž beršesko vakti.

Ko tasviri kotar i Agencija ternengeri thaj sporto[8] isi ulavdo sektoro kova so si baši e terne. O sektori bašo e terne kherela buti panle e umaleja pala e ternengere interesija thaj trubuimatar maškar e ternengi populacija ki raštra, thaj e ternegoro prepindžaripe ki olengeri rolja pe olengero vazdipe ki Republika Utarutni Makedonija. I Agencija pala e terne thaj sporto implementirinela i Nacionalno strategija e ternenge baši o (2016 – 2025) berš.

O sektoro baši o terne kherela peskeri buti, ole isi oleskere obligacije thaj bukja kola so kherena pes ko duj biroja:

- **Biro baši i ternengeri politika thaj treningo::**
  - Kherela monitoringo, rodela džanibe, kherela buti upral e phučipena panle e ternengere psihofizičko vazdipaja, dela napija baši olengoro anglunipa;
  - Lela than khana kerela pes buti upral i Nacionalno ternengeri strategija ki Republika Utarutni Makedonija;
  - Dikhela save si e situacije panle e sasoitnipaske ternengere statuseja thaj olengero organiziribe ko javera khetanutne forme, dela napija baši olengero anglunipe;
  - Dikhela, rodela thaj kerela buti pe khedime phučipena panle e prevencijaja thaj e maripaja mamuj e zavisno/ adiktno/ nasvalipa, prostitucija, kriminali thaj aver sociopataloško čipote, dela napija sar te nakaven pes e pharipena;
  - Dikhela thaj rodela e phučiba panle ternengere standardeja, specijalno e sikljovutnencar thaj e studentoncar, dela napija bašo olengero anglunipe;

Džanena li baši e Evropakeri ternengeri karta?

Evropakeri ternengeri karta si karta so dela šaipe harneder te pokinel pes vareso thaj isi olaja buteder lačipa so šaj te resljaren pes maškar e terne kotar e 15 dži ko 29 berš, ko javera kategorije. I karta dela šaipen e ternenge te piren peske, te pindžaren pes e neve manušencar thaj te oven ole amala kotar i sasti Evropa. E Evropaki kartica si proekto kerdo katar e Agencija baši e terne thaj o sporto.

Buteder informacije ko http://mladinskakarticka.mk/

8 www.ams.gov.mk/za-agencijata/sektori/sektor-mladi (dikhlo ko novembro 2020 berš)

- Dikhela thaj rodela e phučiba panle e ternengere bibučaripaja thaj dela napija pala adava;
- Dela thaj hramonela napija thaj kriteriumija baši finasisko programija kola so ispidena than dena dumo baši e ternegere aktivitetija, olengere khedinenge, kerela monitoring pe implementacija;
- Kherela analize, elaboratija, dikhiba, informacije thaj avera materijalija, khedela thaj aver reportija thaj aver.

- **Biro/sektoro/baši evrointegracije thaj maškarthemutni koperacija maškar e terne::**
  - Dela sugestije, planirinela, dela motivacija pali maškarthemutni ternengi koperacija;
  - Dikhela o aktivitetija kotrar e Evropako Konsilo panle e phučibaja baši e terne thaj aktivno lela than ko badanija kote so si čuvdi andre i Republika Utarutni Makedonija;
  - Lela than kana kerela pes i Nacionalno ternengi strategija ki Republika Utarutni Makedonija;
  - Dela gindipe pala e programija baši maškarthemutni koperacija ko ternongoro umal kola so kherena thaj dena sugestije/kledaripa/ avere badanenge thaj institucijenge;
  - Dela thaj kherela dokumentija baši bileteralno thaj multilateralno koperacija ko ternengero umal thaj dikhela olengeri realizacija;
  - Kherela reportija thaj informacije baši e internacionalno organizacije thaj e regionalno forme baši i koperacija kote i Republika Utarutni Makedonija si dženo;
  - Kerela realizacija e bukjenge kola so ikljovena kotar e internacionalno organizacijenge programe thaj fondacije ko kotor so si panle e ternencar;
  - Kerela analize, elaboratija, dikhiba, informacije, reportija thaj aver materijalija pe umal kotar e maškarthemutni kooperacija;
  - Isi ola vi aver kompentencije jekh thaj jekh e kompenticijencar kotar e aver kanuneskere butikheriba.

E ternengo biro/sektoro/baši e terne manuša khere buti e kompetentno manušencar kotar e sa komune ki komunikacija thaj koordinacija e bukjaja thaj odoleja sar funkcionirinena e lokalne ternengere konsilija.

1.3 Jekhipe maškar o murš thaj džuvli/džender bukja/ki RUM

Pala e kanuneskero tasviri ki savi funda si e ternengi participacija thaj o kreiribe pe ternengere politike, si važno te ulaven pes e pozitivno kanuneskere norme panle e džender jekhipaja thaj i protekcija kotar i diskriminacija. E lokalne gavernoske jekhinen thaj e nacionalno raštrakere institucijen isi proaktivno rolja ko so duj kanunija, kote so trubuj te kreirinen pes kondicije te kerel pes vazdel pes o jekhipe maškar o murša thaj e džuvlja, te keren pes mehanizmora kola so ka keren prevencija kotar i diskriminacija. Odotar, ko akava kotor katar o vastliloro ka aven pašeder o džender aspektora kobor si važne te oven čhuvde andre sar butikheribe ko lokalno ternengere konsilija. Sar šaj kote te oven adresirime kotar e LTK rig, sar šaj korkori e LTK te aven proaktivno ki olengeri buti te anen sigurnipe pala e džender bukja ko olengero butikeripe, thaj odoleja ka stopuin i diskriminacija ki olengeri buti.

I Republika Utarutni Makedonija, legarindoj pes pala e aktija kotar e Europakeri Unija, Evropesko Konsilo thaj e Khetanutne nacije, dikhela pe politike baši e džender bukja trujal i prizma kotar e buteder-sektorsko, vakerdo džender dimenzija thaj perspektiva savi trubuj te avel čhivdi ko sa e aktija, teme thaj aktivitetija so ka oven lende kotar i raštra. Adava vakerela kaj agjar sar so i čhuvdo, sa e aktivitetija thaj e politike kotar e raštrakere badanija, genindoj thaj e komune, trubuj te aven andre sa e elementora thaj e napija te lačharel pes o džender jekhipe ki raštra, e lungo vakteskere ciljoja te resljaren pes ko džender jekhipe.

E klejako kanuni ki Republika Utarutni Makedonija kova so si panlo e džender jekhipaja si o Kanuni pala jekhutne šaipena maškar e džuvlja thaj e murša,andino ko 2012 beršš[9,10]. Akava kanuni dela o tasviri te len pes e napija baši o džender jekhipaskere resljariba kotar e komunengeri rig. Adatar si thaj o šaipe e komune thaj e lokalno ternengere konsilija, sar olengere badanija, te vazden napija te resljarel pes o džender jekhipe ki olengeri komuna. Perdimo o kanuni, phenela baši e koordinatorija pala e džender jekhipa ko sa e themeskere institucije thaj komune. Akala koordinatorija ko komune si kerde sar kotor katar o sistemo thaj kotor katar i sistematizacija ko lokalno gavernoske jekhina.[11] Dujto važno dokumento si i Strategija pala o džender jekhipe kotar o (2013 dži ko 2020) beršš[12] kova so dela drumo baši e aktivitetija thaj napija te reslajrel pes o džender jekhipe ki amari raštra, thaj odori si involvirime thaj e lokalne gavernoskere jekhina.

Akala dokumentija-si važno baši e džene kotar e lokalno ternengere konsilija thaj e bučarnenge ki komunakeri administracija, soske majangleder dena e Kanuneskero tasviri thaj i funda sar te ovel pes thaj sar te sikavel pes o pro-aktiviteto kana vazdela pes e džender jekhipe trujal e sakodiveseskero butikheribe.

1.4 Ternengeri participakijaki inkluzija

Jekh kotar e fundavne principija kotar i Nacionalno strategija baši o terne (2016-2025) si i socijalno inkluzija thaj socijalno involviribe/čhuvipe andre/.

Te haljovel pes lačeder so gindinela pes terne dženengo involviribe ko sasoitnipaskere procesija, trubuj majangle te džanel pes so si jekhipe thaj so si diskriminacija. Džaindoj pala o kherutno

9 Kanuni baši jekh thaj jekh šaipena mađkar e džuvlja thaj e murša (Oficijalno gazeta n.o 06/2012, 166/2014 beršš)

10 Ko hramovibasko momenti thaj akale vastliloresko ikalibe, i Bučarni grupa kherela buti pe paruviba upral o Kanuni pala o jekhipaskere šaipena maškar e murša thaj e džuvlja.Oleskero anav ko avutnipe šaj te varirinel, numa vi da jekhvar dikhen i palutni verzija kana ka drabaren akava vastliloro

11 Kordinatorija/rke sar vi e dujto kordinatorija/rke šaj te arakhen pes ki lista kotar o ELS akate https://www.mtsp.gov.mk/content/xslx/%D0%95%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B2%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/ELS%20koordinatori%20i%20komisii%20mail%20adresi%20tel.br:%20(3).xls

12 Strategija baši o džender jekhipe kotar o (2013 dži ko 2020) šaj te resljarel pes pe http://morm.gov.mk/wp-content/uploads/2018/03/Strategija-2013-2020.pdf (diklo ko novembro 2020 berš)

kanunipe, thaj pala e internacionalno legalno aktija ki Republika Utarutni Makedonija legardo si o principo pala o jekhipe kova so phenela kaj na dela pes te kerel pes diskriminacija.

„Jekhipe si principo pala so sa e manuša si jekh, thaj phenela kaj jekh thaj jekh resljarena peske nijamija thaj i resarin sar e sarine javera.“[13]

Manuš ja pale grupa kotar e manuša, murša thaj/ja pale romnja, si diskrimirime khana olen isi nesavi specijalno karakteristika thaj odoleske si olenge limitirimo nesavo nijami ja pale slobodija, numa adava e kanuneja si garantirime sa e dizutnenge thaj dizjutnenge, o diskriminacijako rezultati si odova so nesavo manuš vaj pale grupa nae ko šaipe te resljarel thaj te perel sa e nijamija thaj e slobodije jekh thaj jekh e averencar.

E javera karakteristike kola so si došale baši i diskriminacija akharena pes „diskriminatorsko funda“odola karakteristike si i: rasa, mortikako koloro, avipen, nacionalno ja palem etnikano avipen, murš vaj džuvli, rodo, seksualno orijentacija, džender identiteto, avipen kotar varesavi minoritetengi grupa, čhib, themutnipe, socijalno avipen, edukacija, religija, vera, politikano-ja palem aver pakivalipe, kovlo sastipe, beršalipe, familijako ja pale phrandipasko statuso, barvalipasko statuso, sastipaske kondicije, persnonalno karakteristike thaj sasoitnipasko statuso vi aver.

Adatar, sa e terne manuša bizi savi te si olengeri karakteristika ja pale personalno karakteristika (džender, murš ja pale džuvli, nacionalno ja pale etnikano avipen,kovlo sastipe, mortikako koloro, avipen, edukacija, socijalno statuso, verako ja pale političko pakiv thaj aver) isi olen nijami thaj trubuj aktivno te len than ko procesija te kreirinen pes politike thaj te anen pes decizije ko sasoitnipe.

Numa, vi pale adava so o nijami pali e ternengi aktivno participacija thaj angažmano egzistuinel thaj si e kanunesar garantirimo, šaj te kerel pes inkluzija sa e terne manušenge.

1.5 Evropakere legaripa thaj standardija pala e ternengere politike

E ternengeri participacija thaj e ternengere politike lungeder vakti asatrena pe e butikheribaja ko europakere institucije thaj e maškarthemutne organizacije. Bareder kotor katar e ternengere politike ki RUM si khetane, dikhena pes thaj mangela pes te oven resljarde sa akala droma thaj standarija sar funda kotar e javera evropakere institucije.

Ko **Evropakoro Konsilesko** tasviri, e ternikane politike si definirime trujal o ko-mendžmenteski struktura ko ternikano biro. I glavno strategija, pala savi vazdena pes e specifično rekomandacije

13 Kanuni bašo na deibe thaj protekcija kotar i diskriminacija,dženo 4, „Oficijalno gazeta kotar i RUM “, no. 258/2020

thaj akcijake planija si i Strategija kotar e ternengoro sektoro 2030[14], so sine lendini andre ko januaro 2020 berš. O ciljo katar e ternengeri politika ko Evropako Konsilo- si te den pes jekhutne šaipena thaj praktike so ka den olenge šaipe te vazden olengero džaniba, buti thaj kompentencije koleja so ka khelen sasti rolja ko sa e aspektija ko sasoitnipe.[15]

Aver važno dokumento so ikljovela kotar o Kongreso baši o lokalno thaj e regionalno gavernija kotar e Evropako Konsilo si o ***Evropako čapteri/povelba/baši e ternengeri participacija ko lokalno thaj regonalno dživdipe***, lendini andre ko 1992 berš, thaj si ratifikuimi kotar e Utarni Republika Makedonija. O čapteri/povelba/dela specijalno baripe pe lokalno ternengi participacija ko procesija ko aniba dezicije thaj politikengo kreiribe, thaj adaleja del pes šaipe te khuvel pes ko procesija baši dizajniribe pe lokalno ternengere strategije.

Džaindoj pala o vastliloro „PHENEN TUMARO! – O revidirimo vastliloro kotar e Evropako čapteri baši e ternengi participacija ko lokalno thaj regionalno dživdipe" vazdimo kotar e Evropako Konsilo, phenel kaj e ternengi participacija šaj te anel buteder konkretno thaj dikhibaskere beneficije, na numa e terne manušenge, numa thaj e organizacijenge, institucienge thaj e komunitetake/zaednicenge/kote si von involvirime. Oleste šaj te arkhen pes thaj buteder beneficije sar so i o pharipe te resljarel pes e ternengeri participacija, sar vi javera informacije baši e ternengeri participacija ko lokalno nivelo.

Makedonijaki čhib ko akava linko://rm.coe.int/have-your-say-manual-mk/168072a38a
Albanikani čhib ko akava linko://rm.coe.int/have-your-say-manual-alb/168072a389

Ki preambula ko revidirimo Evropakero čaptero pala e ternengeri participacija ko lokalno thaj regionalno dživdipe si dendi akaja definicija: „I participacija ko demokratikano dživdipe ki sako jekh komuniteta phenela buteder kotar adava te ikljovas te das amaro hango khana si e alusariba/elekcije/, ja pale te lel pes participacija sar kandidato ko alusariba, vi palem adava so akala elementija si važno, i participacija thaj o aktivno dizutnipe haljovela pes te ovel tut nijami, resursija, than, šaipen odori kote so trubuj tuke, thaj te del pes dumo te šaj te les participacija thaj te ovel tut zor pe decizije/odluke/te les pesko than ko kheribe thaj aktivitetija te šaj te del pes kontribucija/lačipe/ko sasoitnipasko lačeder vazdipe."

E **Evropakere Unija** isi ola olakeri ternengeri strategija, savi si tasviri pali i koperacija ko EU khana keraja lafi baši e ternengere politike. I Strategija si baši o periodo 2019 – 2027 berš. I Strategija si funda kotar e trin klejakere lafija: participacija, panglipe/khetanipe/thaj ternengero zuralipe.[16]

Na numa, i Strategija baši o terne ko EU dela generalno tasviri thaj plani, kote e ternegere politike thaj programe trubuj te džan ko avutno periodo, isi vi aver specifično programsko politike,

14 CM/Res(2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030
15 CM/Res(2008)23 on the youth policy of the Council of Europe
16 https://europa.eu/youth/strategy_en (resardo ko decembro 2020 berš)

jekh olendar si i programa ERAZMUS+, so si vazdimi baši deibe dumo e ternenge ki edukacija, treningo, terne thaj sporto ki Evropa.

I Erazmus+ programa implementirinela pes direktno kotar e Evropakeri komisijaki rig, sar vi trujal e nacionalno agencije. I Nacionalno Agencija baši e evropsko edukativno programe thaj mobiliteto[17] bešipaskere thaneja ko Skopje kerela buti pe promocija thaj implementacija pe evropakere programe ko umal kotar i edukacija, treningo, terne thaj sporto ki Republika Utarutni Makedonija.

O Evropsko ternengo forumo (ETF) si o majbaro sojuzo/partneri/thaj reprrezentacijako badani pe europako nivelo, kova si kerdo kotar e nacionalno reprezentiribaskere organizacije thaj internacionalno ternengere organizacije. Von ko olengeri rezolucija baši e ternengere politike (1998), evropaki ternengi politika definirinena ola sar maškar-sektorsko, integririmi politika pala e terne, e ternencar kotar ikljovena e terne manušengere trubuimata. Ko 2017 berš vazdije publikacija kote si definirime 8 standardija baši kvaliteto khana kerena pes e ternengere politike.[18]

E definiribaja pe standardeskere kvalitetija, o Evropako ternikano forumo si phendino sar misal savo trubuj te ovel i idealno situacija. Odoleja dela pes šaipe pala o mehanizmo baši adava te dikhel pes savi si i realno situacija thaj te identifikuinen pes e specifično aspektija pe save trubuj te kerel pes buti te resljaren pes e standardija. Von šaj te den dumo te nakavel pes o proceso kotar i korkorutni-evaluacija (ki rigori 56), ciljosar te resljarel pes dušleste i slika savi si i situacija ko ternengere politike, numa thaj baši adava savo paruvipe mangela te resljarel pes olencar.

Efta standardija baši e ternegere politikengo kvaliteto:

1. Resarin dži ki ternengi politika bazirimi pe manušikane nijamija[19]
2. Ternengi politika bazirimi upral e evidentija
3. Participativno ternengi politika
4. Ternengi politika pe buteder nivelora
5. Strateško ternengeri politika
6. Resljaribe pala e resursija baši e ternengere politike
7. Političko mangin thaj vakeribe so i kerdo baši e ternengi politika
8. Maškar-sektorsko ternengi politika

17 https://na.org.mk/

18 A Toolkit on Quality Standards for Youth Policy; European Youth Forum

19 European Youth Forum "POLICY PAPER ON YOUTH RIGHTS" 2012

1.6 Ternengeri participacija

I participacija si majvažno elemento ko aktivno dizutnipe ko jekh demokratikano sasoitnipe. I ternikani participacija haljovela e ternengo involviribe/leibe than/ ko procesija, institucije thaj decizije kola si sarinenge važno ko olengero dživdipe. Ternengeri participacija naj ciljo korkori peske, numa si instrumenti te resljaren pes pozitivno paruvipena ko dživdipe thaj maškar e terne manuša te vazdel pes lačeder sasoitnipe. O UNICEF gindinel kaj **i participacija si manušeskero nijami** thaj odoleske i Konvencija pala e čhavorengere nijamija[20] phenela pala o nijami e čhave te len participacija. Pala o dženo 12 kotar i Konvencija, sa e čhave trubuj te oven slobodno te phenen olengere dikhiba thaj trubuj te šunen pes olengere gindipa.

Jekh thaj jekh e Kanuneja baši i ternikani participacija thaj e ternikane politike **„e ternengeri participacija si proceso kova so dela e terne manušenge te šaj te len than thaj khetane te anen decizije baši e politike thaj programe kola direktno vaj pale indirektno dena forma ko ternengoro dživdipe“**.

Trujal aktivno leibe than, e ternen isi zor te kelen važno rolja ko olengero personalno vazdipe, sar thaj ko olengere komunitete. I participacija/leibe than/ e ternenge dela dumo te sikljoven vitalno dživdibaskere praktike, te vazden džanibe baši e manušengere nijamija thaj dizutnipe thaj te keren promocija pe pozitivno dizutnenge akcije. Te šaj efektivno te len than, e terne manušenge trubuj te den pes adekvatno instumentija, sar so si e informacije, edukacija thaj resljaribe dži ko olengere dizutnenge nijamija.

1.7 Ternengi politika

Pala i dendi definicija ko Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike, **„e ternengeri politika si e khedime napija thaj aktivitetija kola so lena pes te šaj te čajraren pes e ternengere trubuimatar, kasko ciljo si te perel pes olengero sasto potencijali“.**

I ternengeri politika šaj te ovel kreirimi specifično numa e ternenge ja palem te ovel panli e javere sektorencar ko kaskere tasvirija si važno te čiven pes thaj e terne. Ko jekh, e ternengere politike šaj te dikhen pes ko avera sektoreskere politike, kola so si pangle e ternencar (te phenas ki edukacija, bučaripe thaj socijalno politika). Ko ternengere politike šaj te čhiven pes napija ja palem programe baši e sa terne manuša. Numa šaj vi te čhiven pes e napija pala e specijalno grupe kotar e terne manuša, sar so si e ekonomikane kovle ja palem terne so dživdinena ko ruralno thana.

Na numa e javutne institucije kola si klejakere kreatorija ko ternengere politike, isi vi javer partnerija kola so šaj te len than ko informiribe, vazdipe thaj implementacija pe ternengere politike: lokalno

20 https://www.unicef.org/northmacedonia/media/1806/file/MK_CRC_1990_MK.pdf (resardo ko novembro 2020 berš)

ternengere konsilija, ternikane organizacije, ternenge naformalno grupe, ternegere bučara, ternengere rodipaske manuša, terne manuša, sikljovne sikavne, sefija ko firme, medecinsko personali, socijalno bučara, medije thaj avera.

E lokalno ternengere politike, javereder kotar e nacionalno šaj te oven buteder direktno adresirime baši e ternengere trubumatar ki jekh komuna. Vi da jekhvar ka vakera kaj si but važno kotar o avgo procesesko momento te len than, crdindoj kotar i inicijativa, planiribe, preparacija, politikaki implementacija, thaj ko adava te dikhen so thaj sar si kerdo e politikencar.

O ciljo ki lokalno ternengi politika si te lačarel i sasoitnipaski situacija e terne manušenge ki lokalno komuna, sar vi te čivel napija so trubuj te oven implementirime kotar e lokalno instituciengi rig thaj kotar e komune. E politikaja dela pes i aktuelno situacija, defirininena pes e ciljora thaj e mangina te šaj te resljaren pes e ternengere trubuimatar. Čivindoj akaja politika andre oj ovela praktično funda baši e avutne akcije ko demokratikano thaj političko sistemo te šaj aven resljarde sar sasoitno thaj važno resurso ko sasoitnipaskere trendija.

2. LOKALNO TERNENGERE KONSILIJA

2.1 E Lokalno terengere konsileski rolja

Lokalno ternikano konsilo si badani ko lokalno gaverno kova so si kerdo kotar e terne reprezentatora kotar e javera organizirime forme ki Komuna, kolen isi rolja te del godži thaj te prezentirinel e pučimata so si kotar e ternengo interesi ko lokalno gaverno.

E Lokalno ternengero konsile isi pesko/ski **prezidento/ka thaj dujto prezidento/ka**, kola so prezentirinena o Konsilo ki Komuna thaj von keren komunikacija e bučarneja/naja baši e terne ko lokalno gaverno.

O Kanuni baši e ternengeri participacija thaj e ternikane politike avgo drom regulirinela pes thaj garantirinela pes o lokalno ternikano organiziribe thaj i participacija. E Kanuneskere odredbe kola so regulirinena akava phučibe si rezultato kotar e nakle praktike e bučhaja ko lokalno ternengere konsilija, sar vi kotar e sikljovde lekcije vi džanibe, rodipa thaj dikhiba ko akava umal trujal e diskusije maškar e džene andre.

O lokalno ternengo leibe than kova si normirimo ko buteder dženora kotar o KTPTP, dela klejake važno buti sar formirinena pes thaj sar kerena buti e lokalno ternipaskere konsilija kotar o dženo 16, 17 thaj dženo 18.

Sako jekh komuna isi obligacija te formirinel Lokalno Ternengero konsilo kova so ka kerel buti te lačarel e ternegoro dživdipe thaj situacija.

E Lokalne ternikane konsile isi rolja te del godži thaj te lobirinel ki komuna. E reprezentantija kotar o Lokalno ternikano konsilo vazden inicijativa pala e ternengere phučiba anglal i komuna, lena than ko proceso khana kerela pes i lokalno ternengi strategija thaj o akcijako plano baši i implementacija, dena bahanija sugestije pala e nukte ki agenda baši e komunakero konsilo, dena godži lobirinena pala e aktivitetija kola si ko ternegero intereso ki komuna.

Te šaj o Lokalno ternengo konsilo te perel pesko mandato, uza i komuna formirinela pes sar olakero kotor (badani), pali soste korkori i komuna trubuj te kerel paruvipe ko olakero statuso kerdini upral i decizija te formirinel pes Lokalno ternikano konsilo. Akaja decizija šaj te anel pes bazirimi upral o dženo 16 kotar o Kanuni baši e ternegeri participacija thaj ternengere politike, thaj sar so phenel o dženo 36 kotar o Kanuni baši o lokalno gaverno sar e komunakere statutija, kote so phenela pes kaj e komunakere konsilija šaj te anen decizija baši kreiribe specijalno badanija sar badanija kola so dena godži e komunake.

Dži kote ko komunako statuto isi buteder džene panle e Lokalno ternegere konsileja, trubuj te dikhel pes si li sa adava khetane e Kanuneja baši e ternegeri participacija thaj e ternengere politike. Sar te si te diklja pes kaj e džene kotar o ternego konsilo si ki kolizija e Kanuneja baši e ternegeri participacija thaj ternengere politike, sa adava trubuj te ovel khetane e kanuneja.

2.2 Lokalne ternengi konsileski struktura

O lokalno ternengo konsilo si kerdo kotar e džene kola so si reprezentatora kotar e javera ternegere organizirime forme, thaj maškar adala džene genena pes thaj o prezidento/tka thaj o dujto prezidento/tka. O sasto numero kotar e džene ko LTK si javereder ki sako jekh komuna– o numero najparno, našti te ovel harneder kotar e pandž manuša numa na bareder kotar 1/3 džene kotar e Komunakero Konsilo. E džene ko lokalno ternengo konsilo, kotar olengere džene alusarena ko ka ovel prezidento/tka thaj dujto prezidento/tka.

E lokalno ternegere konsilija si alusarde kotar e lokalno ternengere khedipa, kola so si džene kotar e reprezentantora kotar e sa zainteresirime forme katar e ternengero organiziribe kola so lerena buti ki adaja komuna. Akaja forma kerela promocija baši i inkluzijathaj si funda kotar e demokratikane barvalipa thaj drumo sar te ovel e dženengero alusaribe ko Lokalno ternengero konsilo ki Komuna. Klejaki karakteristika kotar akaja forma si adava so dela e ternenge korkori te alusaren olengere reprezanton, kerindoj o proceso demokratikano, inkluzivno, transparentno thaj phendino sar si kerdo thaj sar kerela pes.

Dženo 16 kotar o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike, kote so mothovela pes i rolja thaj formiribe/kheribe/lokalno ternenge kosilija phenela:

(1) E komune, komune ki diz Skopje, thaj i Diz Skopje ple statuteja planirinena te keren pes lokalno ternenge konsilija.

(2) E lokalno ternengere konsilengi rolja si te den godži thaj te lobirinen ko komune, ko komune kotar i diz Skopje thaj ki Diz Skopje kotar e umal pala e ternengere phučiba thaj politike.

(3) E reprezentantija kotar o Lokalno ternengo konsilo isi olen nijami te:

- te den sugestije bahanija baši i agenda e komunakere Konsileske, ko dizjakere komune thaj ki diz Skopje kola si pangle e ternencar;
- dena inicijative pala e ternegere phučiba ko umal pala e komunengero butikheribe, komune ki diz Skopje thaj i Diz Skopje;
- dena inicijative, lena than thaj dena palpalutne informacije baši o proceso kotar i lokalno termikani strategija thaj avera politike;
- dena informacije dži ko jekhina kotar e lokano gaverno thaj i Diz Skopje pala o phučiba kola si pangle e ternencar thaj
- kerena thaj aver buti dena godi thaj lobirinena baši e avera bukja jekh thaj jekh e kanuneja.

(4) O numero ko lokalno ternengere konsilija si neparno, thaj na džala buteder kotar jekh kotar e trin džene ko komunakoro Konsilo, ko komune ki diz Skopje thaj i Diz Skopje, numa našti te ovel harneder kotar e pandž džene.

(5) E dženen kotar e lokalno ternengere konsilijengp mandati si baši duj berš nijameja pe da jekh alusaribe.

Tabela: Lokalno ternengero konsileski struktura

Badani	Pozicija/Rolja	So kerela pes/Deskripcija/
Lokalno ternengo konsilo	Prezidento/tka ko LTK	Alusarela pes maškar e džene kotar o LTK.
	Dujto prezidento/ka ko LTK	Alusarela pes maškar e džene kotar o LTK.
	Džene ko LTK	Alusarela pes kotar o khedin /Sombešipe/džene ko LTK.
Khedin/ Sombešipe/ e ternengo	Delegatija	O Khedin /Sombešipe/alusarel o LTK. Kerdo si kotar e delegatija thaj kotar e dujto manuš-delegato kotar e javera ternengere organizacijenge forme ki komuna.
	Dujto manuša delegatija	
Inicijativno odbori /bordi/	Delegatija	Kerela pes jekh drom te akharel o avgo Sombešipe kotar o LTK, thaj pali adava si panglo. O Sombešipe lena than e džene reprezentantija kotar e javera ternengere organizirime forme kola so mangena te len than ko olengero vazdipe thaj LTK kheripe.
Konstituentora (kas reprezentirinen)	E javera ternenge organizacije, ternengere organiziripaske forme ki Komuna	E ternengere organiziribaskere forme šaj te len than ki buti ko LTK; šaj te oven džene ko Sombešipe ja pale džene ko LTK. E organizacije thaj e terne, thaj odola so nae džene, si konstituentija baši so zastapinela pes ko LTK thaj trubuj te oven informirime thaj konsultirime ki olengeri buti.

Kana alusarela pes o Lokalno ternengero konsilo trubuj te del pes respekto pe akala fundavne principija thaj barvalipa:

- Inkluzivnost – čhuvibe andre e ternen bizi kheripe razlika/javeripe/ pe olengeri kulturološko, religiozno, etnikani, ideologikani ja pale aver olengero avipen ja pale karakteristike;
- Jekhibe – promocija pale e jekh thaj jekh javere grupengo prezentirbe specijalno khana kerela pes lafi bašo o džender reprezentiribe;
- Ternengi participacija – e terne korkori alusarena olengere reprezentanton, a na te phenen.
- Promocija thaj barvalipe pala o ternengero lideribe;
- Te resljaren pes sa e terne kotar i komuniteta (sar misal, e ternen so nae olen buti, naformalno grupe, grupe kolen so isi interesi baši e terne).

2.3 Lendine phundre te kherel pes o Lokalno ternengo konsilo

Sako jekh komuna trubuj te impelementirinel akala phundre te vazdel pes o Lokalno ternengo konsilo kova so kerel promocija baši leibe than, inkluzija thaj ternengeri participacija.

Ko akava harno tabelarno sikavibe si sikavde e lendine phundre baši o formiribe, dži kote tele si dendo doperdo mothovibe baši sako jekh olendar:

Lendine phundre te formirinel pes o Lokalno ternikano konsilo

(O detalno tabelarno sikavibe si dendo ki Paškernavni 1)

1 I statutarno decizija kotar e Komunakero Konsilo pala paruvibe thaj/ja pale perdipe ko Komunakoro statuti – Formiribe specijalno badani ki Komuna: Lokalno ternengero konsilo.

2 I Komuna hramonela Akharin pala formiribe Inicijativno / odboro/bordo (IO).

3 Dženengoro akharibe kotar o konstitutivno Lokalno ternengo khedin – O Inicijativno bordo trujal i Komuna ikalela avri akharin dži ko džene kotar o Lokalno ternengo khedin/Sombešipe/.

4 Kherela pes i konstitutivno khedin kotar e Lokalno ternengo Sombešipe.

5 Akharin baši dženengo akharibe ko Lokalno ternegero konsilo.

6 E alusarde dženenge kotar o Lokalno ternengo konsilo kherela pes verifikacija kotar e Komunako Konsilo pala e andi decizija baši e alusarde džene kotar e terenenegoro Sombešipe ki Komuna.

7 Pala i verifikacija, ko avgo khedin, e Lokalno ternengo konsilo alusarel pes prezidento/tka thaj dujto prezidento/tka ko Konsilo thaj khetane e dženencar anena pes e Butikheribaskere Procedure.

1. **Statutarno decizija kotar e Komunako Konsilo baši paruvipe thaj doperipe ko Komunakoro statuto–Formiribe specijalno badani ki Komuna: Lokalno ternengo badani**
   Sar avgo kerdo phundro khana formirinela pes o Lokalno ternengero konsilo trubuj te kherel pes paruvipe ja palem/ doperipe ko Komunakoro statuto e decizijaja baši formiribe Lokalno ternengo konsilo. I decizija trubuj te avel alusardi kotar e Komunakero Konsileski rig thaj bazirinela pes upral o dženo 21 thaj dženo 36 stavi 1, nukta 1 kotar o Kanuni baši o lokalno

gaverno („Oficijalno gazeta kotar i RUM " n.o. 05/2002 berš), thaj dženo 16 ja palem dženo 26 kotar o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike („Oficijalno gazeta kotar e RUM "n.o 10/2020 berš). E dodende džene ko Statuti sakana trubuj te ovel olen kotor kote so phenela pes baši o Konsilesko formiribe, oleskere dženen, mandato olengere obligacije thaj odgovornost. Dži kote i Komuna ko naklo vakti planiringja Lokalno ternegoro konsilesko formiribe ko olakero statuto, sar te si i komuna trubuj te kherel paruvipe thaj peripe ciljosar e džene kola so uredinena akava phučibe te oven khetane e neve Kanuneja baši e ternengeri participacija thaj ternengere politike, khetane e dženeja 26 stavi 6. Asavko decizijako anibe trubuj te kerel pes baši e jurdistikano crdipe anglal ko formiribasko Lokalno ternengo konsilo. *Misal kotar e statutarno decizija si dendo ko paškevarni 2 kotar akava vastliloro.*

2. Akharin baši formiribe Inicijativno odbor

I komuna hramonela Akharibe baši formiribe Inicijativno odbor (IO) khetane e dženeja 17 kotar o Kanuni baši e ternegeri participacija thaj ternegere politike. Ko IO šaj te den than e ternegere organizacije, organizacije baši o terne, političko angažirime terne, sikljovne, thaj studentonge organizacije, sar javera forme kotar e ternengere asocijacije kola so kerena buti thaj funkcionirinena ki Komunakeri teritorija thaj mangena te len than ko Konsileskoro formiribe. Ki akharin phenela pes kaj o Inicijativno odbori kerela pes jekhvar te šaj te organizirinel pes o konstitutivno Lokalno ternengoro khedin/Sombešipe/, kole so isi pandž džene thaj khana o konstitutivno khedin ka agorinel pes e ternengo Sombešipe i khedin pandela pes, olengero mandato činavela pes. O Inicijativno odbor trubuj te del dumo e Komunake te kerel e procedure baši o kreiribe pe Lokalno khedin e ternenge, ja palem te vakera kaj o Inicijativno odbor hramonela o Akharibe baši o konstitutivno Lokalno ternengo khedin khetane e komunakere statuteja ko komune, ko komune ki Diz Skopje, thaj ki diz Skopje pala o principo pala o transparentnost vi javutnipe. *O Aharibe baši IO-esko formiribe si dendo ko pašvarin/prilog/ 3 ko akava vastliloro.*

3. Akharibe baši dženego leibe than ko konstitutivno Lokalno ternengo Sombešipe/sombešipe/

O Inicijativno odbor khetane e Komunaja ikalela avri o javutno akharibe baši o Lokalno ternengo sombešipe. Ko Javutno akharibe dušleste /jasno/ si sikavdo sar džala o registriribe, e kriteriumija kola so trubuj te pheren pes khana kerela pes i registracija, phendino si thaj dži kana šaj te oven registririme e džene. I akharin trubuj te ovel čivdi ki Komunakeri veb-rigori, thaj te šaj te ovel resljardi kotar e sat erne manuša, te ovel ulavdi ko buteder javutne thana, ko socijalno Komunakere drakina/mreže/, dži ko medie thaj dži ko sa e manuša so mangena te den vast (forme kotar e ternegere organiziriba).

Organizirime forme thaj e asocijacije kola so šaj te len than ko Sobešibe na trebela te oven registririme ki Komuna, numa trubuj te ovel olen aktivitetija pe Komunakeri teritorija. O delegato thaj dujto-delegato trubij te oven dizutne ki adaja Komuna thaj olengere berša te oven kotar o 15 dži ko 29 berš.

E kriteriumija baši leibe than ko Lokalno ternengero sombešipa, paše dži ko mothovibe ko KTPTP, trubuj te defirinen pes pala adava savi si i čhačutni slika ki Komuna legarindoj pes

kotar e principija pala inkluzivnost thaj dženderesker reprezentacija. Ko maškar-etnikane thana važno si te dikhel pes i etnikani reprezentacija maškar e džene ko Sombešipe. *Sar misal bašo akharibe dikh ko prilog /pašvarin/ 4.*

4. Konstitutivno khedin ko Lokalno ternengoro sombešipe/sobranie/

E alusarde delegatija kotar o Lokalno ternengo sombešipe si akharde kotar od Inicijativno odbori te len than ki Konstitutivno khedin, so si legardi kotar o Inicijativno odbori khetane e manušeja kole so isi dende kompetencije kotar i Komuna.

Kotar e jekhina katar e Lokalno ternengero sombešipe alusarena pes trine dženengi komisija, khedini kotar e terne manuša, savi si odgovorno te dikhen sar džala i khedin kotar o Lokalno ternengo sombešipe, alusarela pes šerutno/tni e korkorutne alusaribaja. Sakova dženo kotar o ternengo Sobešipe šaj te ovel kandidato/ka baši o šerutno thaj dži kote oleskoro anav si mothovdo angleder thaj isi ole dumo kotar majhari trin džene kotar o Lokalno tenengo sombešipe kodo anav šaj te le o than. E dženengo mandatoto ko Lokalno ternengero sombešipe genindoj thaj e šerutne/tna si duj berša nijameja te oven vi da jekhvar alusarde.

Šerutno/rutni si o majvažno reprezentatnto kova so reprezentirinel o Lokalno ternengo sombešipe. O šertutno/rutni legarela thaj astarela o Lokalno ternengoro sombešipe, reprezentirinela olen anglal e Komunakere badanija dikhela savo drom lena e džene oleste thaj savi buti kherela o Sombešipe ko oleskero butikheripe.

E džene kherena buti te implementirinen e Sombešipaskere aktivitetija, lena than te kheden e dokumentija thaj aver aktivitetija. E anglune lače praktike sikavena o lačhipe kote sako jekh dženo ka ovel odgovorno baši nesavo bučakoro prioriteto ko Lokalno ternengoro sombešipe, kasko ciljo si jekh thaj jekh te oven ulavde e obligacije ko aktitivitetengo implementiribe.

Ko konstitutivno khedipe, o Lokalno ternengo sombešipe anela decizija te formirinel pes komisija savi so dži ko avutno khedipe e Lokalno ternego sombešipe trubuj te agorkjerel e butikheripaskere regulalacije baši o Sombešipe.

5. Akharipe pala e dženegere alusariba kotar o Lokalno ternengoro sombešipen

Ko avgo khedin kotar o Lokalno ternengoro sombešipen (pala i konstittutivno khedin) akharela pes te alusarel pes šerutno/utni kotar o Sombešipe. Ki khedin lena pes andre e butikheribaskere regulacije kerde thaj dende kotar e komisijakeri rig, anela pes decizija te hramonel pes o akharibe te formirinel pes Lokalno ternengero konsilo ki Komuna, kote ka oven kriteriumija khetane e Kanuneja baši ternengi participacija thaj ternengere politike. O javutno akharibe ikalela pes ki Komunakeri veb-rigori, ko lokalno medije, thaj ko javera javutne thana/socijalno medije sa e ciljoa te oven informirime kobor so šaj buteder bareder ternengero numero ki Komuna. O akharibe trubuj te ovel phutardo majhari 10 divesa kotar o dive khana si ikaldo avri.

E dženengo numero kotar o Lokalno ternengero konsilo trubuj te ovel neparno thaj ma te nakhavel buteder kotar jekh kotar e trin džene ko Komunakero Konsilo, komune ki diz Skopje

thaj i Diz Skopje numa našti te ovel teleder kotar e pandž manuša te šaj te kerel pes balansi ko dżender jekhipe. Trubuj te implementirinen pes afirmativno ja palem motiviribaskere napija kola so ka anen reprezentativno balanso maškar e murša thaj e džuvlja, ki ternengi reprezentacija kotar e javera etnikane komunitete kola so ka motivirinen e ternengi participacija e kovle sastipaja. E džene kotar e Lokalno ternegero konsilo ki Komuna isi olen mandati kotar duj berša e nijameja te aven vi da jekh drom alusarde.

Pala e dende kandidatenge registracije baši e džene so ka oven ko Lokalno ternengo konsilo, o bučarno baši akaja buti, konkretno o konsilero baši e terne džene ko ternengo konsilo khedela i dokumentacija kotar e manuša so registriringje pe dela ola ko šerutno/utni kotar o Sombešipe thaj von pala adava akharena nevi Sombešipaski khedin. Ki khedin kotar e Lokalno ternengo sombešipen akharena pes e delegatija kotar o Sombešipen thaj akharena pes e registririme terne baši e džene ko Lokalno ternengero konsilo, numa te von pheren e akharibaskere kriteriumija. I komisija kotar e trin džene kerela verifikacija ko Lokalno ternegoro sombešipe (kreirimei numa baši i konstitutivno khedin) dikhela o procesi baši e dženengo alusariba ko Lokalno ternengo konsilo ki Komuna thaj trubuj te del verifikacija baši e delegatongero mandati.

E kandidatija baši e džene ko Lokalno ternengero konsilo isi nijami te keren harni prezentacija pali olengeri programa anglal e džene ko Sombešipe, pala so avela i procedura palo o alusaribe. O lokalno sombešipen alusarela dženen so ka oven ko Lokalno ternengero konsilo agjar so sako jekh korkori alusarel dženo ko savo so nijami isi e delegaten kotar o Lokalno ternengo sombešipen. Baši e elektirime džene kotar e Lokalno ternengoro konsilo genena pes odola džene kola so khedingje majbut hangija kotar e prisutno delegatija, leindoj sama pala o balansi maškar e džuvlengo thaj e muršengo numero.

6. Verifikacija kotar e komisijaki rig/Komunakero Konsilo

Pala e verifikuime alusariba, i verificijakeri komisija kotar o Lokalno ternengero sombešipen kherela reporto/hramoviba e listaja kotar e alusarde džene kola so si lendine andre/usvoime/kotar o Lokalno ternengero Sombešipe thaj sa adava dela pes ko Komunakoro Konsilo baši dženegeri mandatengi verifikacija. Khana stopuinela pes e dženegoro leibe than ja pale khana alusaren pes neve džene o Lokalno sombešipen hramonela thaj dela reporto e Komunakere Konsileske baši o pharuvipe thaj kherela i verifikacija e hramovde lileja /rešenie/.

E dženengo mandato ko Lokalno ternengo konsilo ki Komuna verifikuinena pes kotar e Komunakeri Konsileski rig pala e resljardi decizija kotar e ternengi Sobešibaski rig thaj sa adava ikalela pes avri ko oficijalno Komunakere lila.

7. Avgo bučarni khedin maškar e alusarde džene kotar o Lokalno ternengo Konsilo

Pe avgo bučarni khedin o phutaribe thaj o legaripe kherela o majphuro alusardo dženo, o džene kotar e Lokalno ternengero konsilo kotar olengere jekhina korkori alusarena prezidento/ntka thaj dujto prezidento/tka thaj anena butikeripaskere procedure. Baši dujto prezidento/tka

šaj te ovel alusardo murš te i prezidentka si džuvli. Ko avgo, sar thaj vi ko javera khedina, e džene kotar o Lokalno ternengo konsilo angleder te crdel i khedin phenena kova manuš ka hramonel so si phendo, taj o hramovdo šaj te rotirinel, e miniutego hramovibe sar lil resarena e manuša so ka hramonen plo anav tele thaj odoleja si hramovdo o mothovibe kotar e LTK-sko butikheribe. *Sar misal baši butikheripaske regulacije kotar o LTK si dendo ko pašvarin 5 ko akava vastliloro.*

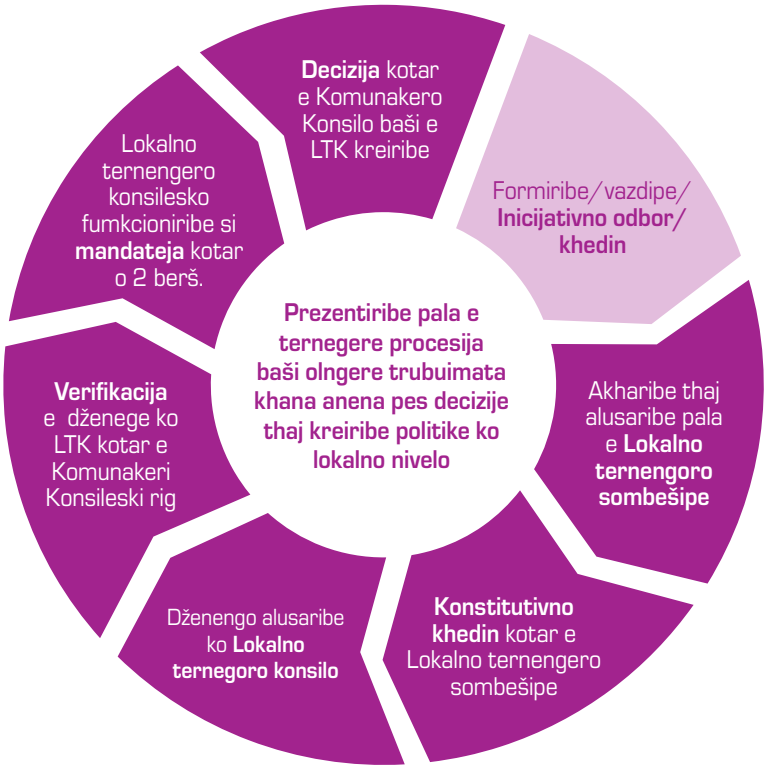

* Nota: Akala si e lendine phundre khana avgo drom formirinela pes o LTK. Ki dureder faza, khana nakhela e mandatengo vakti ko LTK j isi trubuipe te aven neve džene odoleske formirinela pes o IO, numa o Lokalno ternengo konsilo direktno bičalela i akharin avri pala e neve džene.

2.4 So khana ki komuna isi Lokalno ternengo konsilo?

Ko varesave komune šaj te isi ja palem sine Lokalno ternengoro konsilo. Kana isi asavke situacije e komunen isi obligacija te transformirinen i akanutni forma ko Lokalno ternegero konsilo thaj te keren ole jekh thaj jekh e kanuneskere vakeribaja. Asavke situacije šaj te arakhen pes ko duj forme:

(1) E komuna angleder ine kerdo Lokalno ternengero konsilo thaj oleskero reguliriba ine olakere aktencar, numa o Konsilo buteder nae aktivno; thaj

(2) E Komuna ko momento isi Lokalno ternengero konsilo kova si aktivno.

Kejso/slučaj/ 1 – Lokalno ternikano konsilo kova so buteder nae aktivno

Dži kote e Komuna ine formirimo Lokalno ternengero konsilo angleder, odova i phundro anleder soske si pindžardi oleskere funkcionibaja thaj isi olen praktika sar te legaren pes asavke badanencar. Isi komune kolen so angleder sine Lokalno ternengoro konsilo kova so ko momenti nae aktivno soske naklja olengere dženengo mandatoja ja pale kotar e javera bukja si panglo. Dži kote o LTK si čhuvdo ko statuto ki Komuna, trubuj te dikhel pes si li e džene kola so keren ole khetane e Kanuneja baši e ternengeri participacija thaj ternegere politike. Akava tubuj te dikhel pes te šaj te oven jekh thaj jekh e dokumentija thaj e Konsileskoro butikheribe e akanutne regulacijencar. Dži kote dikhela pes kaj isi odredbe ko Statuto ja pale ko javera dokumentija kola so si ki kolizija e KTPTP, trubuj te keren pe paruvipena kola so ka oven lendine andre kotar e Komunakero Konsilo, ciljosar te džal pes pala e kanuneskere odredbe.

Thaj pali adava so akava mujil sar čačutno phundro, ko nakutnipe sine situacije te aven andine decizije te kerel pes o LTK ko javer forma kotar okoja so si planirimi ko Statuto, thaj odeleske trubuj akava te dikhel pes da jekhvar.

Kejso/slučaj/ 2 – Isi li aktivno Lokalno ternikano konsilo

Dži kote ki komuna ko momenti isi Lokalno ternengero konsilo, kova si juridistikano thaj formalno aktivno, i Komuna thaj e odgovorno manuša, ki koperacija e dženencar kotar o Lokalno ternengo konsilo trubuj te kheren plano baši oleskeri transformacija. Pala o KTPTP, dži kote e Komuna is LTK, kolesko mandato si aktivno, adava konsilo trubuj te ovel transformirimo, pala e odredbe kotar o KTPTP, ko vakti kotar o jekh berš khana o kanunija dija ki zor (dženo. 26, st. (6)).

Te šaj akaja tranformacija te ovel kvalitetno idelano si te del pes dževapi ko akala fundavne phučipena panle e Lokalno ternengere konsileja:

- Isi li e LTK aktivno mandato thaj si li oleskere džene aktivno?
- Isi li e LTK aktivno mandato, thaj koborom vakti ačovela olenge kotar o mandato?
- Si li o LTK kerdo pala e telakanuneske aktija thaj si li jekh thaj jekh e KTPTP?
- Si lo o Statuto thaj e dokumentija pala o butikheripe e LTK-ske adekvatno e odredbencar kotar o KTPTP?

Teleder si e avutne phundre so te kherel pes pala sako jekh phučibe.

Dži kote e Lokalno ternengo konsilo isi aktivno mandato, thaj olengero mandati baši ternengo reprezentiribe ki Komuna kotar e alusarde džene nane nakhlo, majangle trubuj te dikhel pes da koborom vakti ačovela olenge. Dži kote olengero mandati si baši o harno vakti, tgani dži ko vakteskoro rokesko nakhibe baši i transformacijako modelo kotar e LTK propišimo e LTK e KTPTP, adžikerela te nakhel e LTK-sko mandato thaj naturalno te forminirinel pes nevo LTK. Khana si o kejso asavko trubuj te organizirinel pes o vakti so ačovela e LTK-ske pali i transformacija te kherel pes modelo, te dikhen pes vi da jekhvar e khetanipe e tele kanuskere aktencar thaj e dokumentencar kolena so trubuj te kerel pes o LTK-lesar džaindoj pala o KTPTP.

Dži kote e džene kotar o Lokalno ternegero konsilo si aktivno, vakerdo aktivno ko tasviri kotar olengere mandatija, dela pes rekomandacija von te len than ko planiribe ki akaja transformacija. Ma te ačoven e aktivitetija thaj o entuzijazmo maškar e terne kotar o LTK, e Komune trubuj te čhivel olen andre ki transformacija kotar o Lokalno ternengo konsilo. Ko jekh, akava šaj te ovel motivo nesave anglune dženenge, palem te oven kandidatija thaj te len than ko transformacijako konsilesko butikheribe, koleja so ka zurarel pes i buti thaj i institucionalno memorija.

Dži kote e džene kotar o Lokalno ternengero konsilo naj aktivno, vi pale adava so isi olen aktivno mandato na perena i buti, na lena than ki komunikacija ja palem ko khedina, ka ovel phareder ola te čiven pes ki transformacija ko LTK-ski buti. Ko gasavo kejso, i Komuna šaj te reportirinel baši e avutne procesija thaj te akharel olen te len than ko proceso.

Ko savo te si kotar e akala duj kejsija, e dži akanutne džene kotar o LTK thaj o manuš so sine odgovorno baši deibe dumo ki oleskeri buti, si telal i obligacija te keren leibe-deibe kotar e materijalija kotar e džiakanutno LTK-sko keribe buti. Adava phenela kaj trubuj lače te dikhel pes saj li te resljaren pes e arhivirime hramonde lila kotar e sa kerde khedina, e avera materijalija thaj e dokumentija pandine e LTK-ske butikeripaja te keren pes e beršeskere reportija baši prezentacija thaj olengero leibe andre kotar e Komunakoro Konsilo. Bizi diferencija so o mandatoto nakhela, e džene kotar o LTK thaj o manuš odgovorno baši deibe dumo ki olengeri buti si telal i obligacija te keren i buti ko LTK so ka ovel dokumentirimi, a e obligacije ki Komuna thaj e dizutnege te ovel pherdi.

Dži kote o LTK si kerdo sar so trubuj e tele kanuneskere aktoncar ki Komuna, sa adala trubuj te oven identifikuime, dikhle da jekhvar, si li khetane e odredbencar kotar o KTPTP thaj te oven usoglasime.

Šaipeskere thaj adžikerde kolizije, te si o LTK si uredimo e Statuteja ki Komuna, si:

- Komuna te planirinel o LTK te ovel avereder dženegere numeroja sar so si okova kotar o KTPTP (e bareder konsilon isi 7 džene. Ko KTPTP planirinimo si o numero te ovel neparno, ma te ovel buteder kotar jekh kotar e trin dženengoro numero koKomunakoro Konsilo thaj ma te genel teleder kotar o 5 džene).
- O lokalno ternengo konsileskere dženen trubij te ovel olen štare beršeskoro mandati javeder kotar e adava kotar o KTPTP (buteder o LTK ko naklo vakti e dženegoro mandati sine 4 berš, so kherela sine phareder olengero zuralipe soske buteder džene našti sine te pheren olengero mandati baši o lungo vakti so sine mamuj i sigutni pharuvibaski dinamika thaj e ternengere obligacije. O KTPTP hramonela mandati kotar e duj berša).
- E džene kotar o Lokalno ternengoro konsilo šaj te oven alusarde kotar e Komunakoro Konsilo ja pale kotar e Komunakoro šerutno/utni (o KTPTP phenela kaj e terne alusarena olengere reprezentaton trujal o Lokalno Ternengero konsilo, thaj olengeri decizija si verifikuimi kotar i Komuna).
- Nesave kotar e organiziribaskere forme kolen so isi nijami te oven kotor katar o LTK te oven crdime kotar i participacija (ko majbaro kotor katar o LTK kotar o naklo vakti na sine dendi i participacija e dženenge kotar e političko angažirime terne, dži kote o KTPTP planirinena ko LTK te len than buteder organiziribaskere ternengere forme sar: ternengere organizacije, organizacije baši e terne, političko angažirime terne, sikljara, thaj studentonge organizacije sar thaj avera khetanipaske forme kotar e terne).
- E organizacije džene ko kotar e LTS trubuj te oven registririme ki teritorija kote so si o LTS (soske isi buteder organizacije kola so kherena buti ko buteder komune, a si registririme ki jekh, o KTPTP phenela kaj i organizacija trubuj te kerel aktivitetija ki komuna, numa naj obligatorno te ovel registririmi adari, dži kote e delegatora trubuj te oven e Komunakere dizutne).

Akala si numa nekoborom misala baši paruvipena kana kherela pes transformacija ko LTK kola so ka oven dikhle ko buteder komune,numa naj ni kompletno lista pe sa e javeripa kola so šaj te sikaven pes dureder. E odredbe kotar o KTPTP kerena modelengi standardizacija ko lokalno ternengere konsilija ko komune, olengo ciljo si te anen anglunipe ko džiakanutne modelija thaj praktike. Vi pala adava so e paruvipena šaj te oven kompleksno, pala olende ačovela logističko arka.

Odoleske si važno khana kerela pes i transformacija, o redosledo baši o aktivitetija ka ovel:

1) te oven identifikuime e dokumentija kolencar si kherdo o LTK thaj te diken pes e trubuimatar baši i transformacija;

2) te dikhel pes savo modelo planirinela o KTPTP thaj dži kote trubuj te anel pes decizije kola ka oven e javeder specifikecar numa te o KTPTP dela šaipe baši adava;

3) te kerel pes o paruvipen jekhe paketeja paruvipaja kola ka oven dende thaj lende andre kotar e kompetentno badanija.

Ko akava proceso trubuj te oven konsultirime (te oven čhivde, dži kote si aktivno) e akanutne džene kotar o Lokalno ternengo konsilo.

Dži kote ko LTK-le isi butikheripaski dokumentacija savi si lendine andre thaj na zavisinena kotar i Komuna, ki transformacija thaj adala dokumentija trubuj te oven dikhle thaj koregirime. Sar misal baši asavke dokumentija si o Statuto kotar e Lokalno ternengero konsilo, e Butikheripaskere regulative thaj e avera regulacije. Ko akala dokumentija trubuj te keren pes paruvipena, numa soske akala dokumentija si lendine andre/usvoime/ kotar o korkoro LTK, ka trubuj te oven koregirime thaj dende baši usvoibe kotar o formirimo Sombešipe.

2.5 Formiribe timija thaj konsultacije

O transformacijako proceso ko Lokalno ternengo konsilo trbuj te ovel lače gindimo konsultirmo kotar e klejake džene butivar. Baš i transformacija ki Komuna trubuj te ovel čivdo odgovorno manuš kova ka legarel akava proceso– idealno manuš si okova kova so dži akana kerela buti pe ternikane phučiba thaj/ja pale administratori/orka baši o terne. Dži kote adava manuš angleder na kergja adaja buti, trubuj te kerel pes konsultacija olencar thaj te kerel pes koperacija. Baši e sa e klejake paruvipena o odgovorno manuš trubuj te kerel konsultacija e bučareja/naja baši e terne thaj e službencar baši e jurisdicija, sar vi te informirinel e odgovorno manušen thaj e Komunakere šerutne/na.

O odgovorno manuš kerela sakana konsultacije e ternencar kola so sine ja palem si džene ko Lokalno Ternengero konsilo. Dži kote e džene si aktivno, trubuj te oven informirime te len than ko transformacijako planiribe, thaj dži kote nane e džene trubuj te oven informirime baši adava.

O odgovorno manuš thaj i Komuna si dendi olenge sar rekomandacija te keren koperacija e lokalno ternengere organizacijencar ko olengere thana thaj te kheden informacije baši e KTPTP-eski implementacija, baši e bukjakeri impresija kotar o Konsilo dži ko adava vakti kotar i transformacija.

Isi šaipe kaj ko akava proceso šaj te sikaven pes phučiba thaj trubuipe kotar e vakeripaske ciljora ko KTPTP thaj e butikeripaskere modelija ko Konsilo. O odgovorno manuš kotar i Komuna trubuj

te kontaktirinel e Agencija baši o terne thaj o sporto, e Sektore baši e terne, te šaj te rodel doperde droma, mothoviba thaj rekomandacije ko akava proceso.

E paruvipa thaj o khetanutne bukja naj numa trubuimatar te avel khetane i buti ki Komuna e kanunencar, numa si harneste pangle e sukseseja kotar e Lokalno gaverneskere konsileja. Trujal e nakhle berša naj ni jekh jekhutni forma kotar e ternegero konsilo, thaj sako jekh komuna formiringja javera badanija. Trujal akala javera praktike, pe olengero monitoring thaj rodipa, ka kreirinen pes doperde kledaripa ja palem rekomandacija sar funda kotar e sikljovde lekcije baši o idealno LTK modeli kova so ka del kontribucija ko proceso ko politikengo kreiribe, ka kerel sigurno e ternengeri participacija so ka ovel zureder.

BENEFICIJE KOTAR O LOKALNO TERNENGERE KONSILIJA

Beneficije e Komunake

Kerindoj o Lokalno Ternengo konsilo thaj oleskoro involviribe, I Komuna sikavela phutaribe thaj phenela kaj ka lel than ko ternegere kreibaske politike. O lokalno ternengo konsilo trujal oleskeri rolja sar badani so dela godži te pindžarel e Komuna e trubuinencar, pharipencar thaj problemencar so isi e ternen ki olengero lokalna komuniteta dela rekomandacije sar te oven o problemija agorsarde. O Lokalno ternengo konsilo šaj te del dumo e Komunake te planirinel olakere politike leindoj sama pala e interisij thaj e trubuimata maškar e terne manuša, thaj odoleja ka keren pes lačeder šaipena thaj avutnipe ki olengeri komuna. O lokalno ternengo konsilo baši jekh komuna si šaipe te ovel kreativno ko olakere resina. Majlačo drom i Komuna te kreirinel thaj te implementirinel olengere trubimatar thaj rekomandacije baši e terne si te čhivel olen andre ko olengero kreiribe, te phučel olen baši olengere trubuimatar thaj olengere rekomandacije ciljosar olengero gindipe te ovel šundo.

Beneficije e ternenge

Khana formirinel pes o Lokalno ternego konsilo ki Komuna e terne resljaren garantirimo kanali baš i komunikacija e lokalno gavernosar. Trujal o LTK von šaj e Komunake te den inovativno ideje, thaj kreativno bahanija thaj te motiviren olen te implementiren sa akava. Von šaj te keren thaj konsultacija maškar peste, te del pes šaipe te phenen pesko glaso, te vazden khetanutne gindipa thaj te prezentirine olen anglal i Komuna. Akava instrumento baši leibe than dela e ternenge šaipe te inicijatorija thaj participantora ko politikake kreiribaske procesija baši e terne thaj te den direktno lačhibe te ovel olen lačeder personalno dživdipe ko than kote so dživdinena.

3. LOKALNO TERNENGERE KONSILENGO BUTIKHERIPE

Akava kotor kotar o vastliloro si kerdo te del dumo e dženenge ko Lokalno ternegero konsilo te keren peski buti sar terenegere reprezentatora anglal i Komuna.

Baši lačho funcioniribe o Lokalno ternengero konsilo trubuj te kerel lači komunikacija thaj koperacija e LTS thaj e Komunaja, e Komunakere Konsileja thaj e ternencar.

Trujal o LTS e terne reljarena garantirimi participacija ciljosar olengero glaso te ovel šundo thaj te den olengeri kontribucija ki lokalno komuniteta.

O Lokalno ternengoro konsilo ko oleskero butikheripe inicirinel, planirinel, lela than thaj /ja palem dela gindipe baši e politikengo kreiribe, strategije, akcisko planija thaj javera strateško dokumentija ko Komunakere tasvirija kola si pangle e ternencar kotar i lokalno komuniteta.

Lokalno ternengo konsileski rolja thaj e ingerencije

O Lokalno ternengere konsileski rolja si te del godži ki Komuna baši o phučiba kola so si panle ki ternengeri lokalno komuniteta, olenge si važno o badani baši e ternengo reprezentiribe pala olengere trubuimatar thaj interesija[21]. Te šaj lače te kerel pes akaja rolja e džene kotar o LTS trubuj te keren sakodiveseski komunikacija e administrativno bučareja/čarnaja baši e terne thaj i Komuna.

Lokalno ternengeri konsileski rolja baši i Komuna:

- Te ovel reprezentativno, te del godži e badaneske baši e ternegere phučiba thaj politike ki Komuna, te reprezentirinel e ternengere interesija kotar i komuna;
- Te del sugestije bahina sar nukta ko agende ko Komunengere Konsilija, kola si pangle e ternengere phučibencar, pala olengere identifikuime trubuimatar, te del sugestije thaj olengero adekvatno rešibe;
- Te lel than ja pale te ovel konsultirimi ko lokalno politikengo kreiribe kola si važno e ternenge ko lokalno komunitete;
- Te dikhel sar džala i implementacija kotar e lokalno politike kola si pangle e ternencar, te del reportija thaj sugestije sar te ovel lačeder sarinenge;
- Te kerel sako dive odgovorno ple administrativno obligacije ki Komuna thaj te resljarel treningo baši adava sar te kerel peski buti.

O lokalno ternegere konsile isi važno rolja pala o terne ki komuniteta, trubuj te ovel olen haljovibe baši e ternegere problemija, olengere rodipa kola so egzistuinen, te del pes olenge šaipe te šunel

21 Dženo 16 kotar o Kanuni baši e ternegeri participaija thaj ternengere politike („Oficijalno gazeta ki RUM ",n.o. 10/2020 berš)

pes olengero glaso thaj te oven prepindžarde kotar e ternegeri rig. But si važno e reprezentatora kotar o Konsilo sakana te oven ki komunikacija thaj džanibe e ternencar kotar i lokalno komuniteta trujal khedina, konsultacije thaj aver organiziribaske forme.

Lokalno ternegeri konsileski rolja ki lokalno komuniteta:

- Te kerel konsultacija e ternencar baši e ternegere phučiba thaj prioritetija, te šunel e ternengo glaso;
- Ko etnikane hemime thana (thaj numa odori) te kerel inter-kulturalno senziviteto thaj te lel telal i sama sa e ternengere trubuimatar specijalno kotar odola terne so si margilizirime, ja pale avena kotar e tikneder etnikane komunitete thaj e avera;
- Te informirinel e ternen baši e andine paruvipa thaj decizije kotar e Komunakero Konsileskeri rig pe phučiba pangle e ternencar;
- Te motivirinel pes e terne, te kerel pes promocija pala e ternengo aktivno dizutnipe;
- Te čivel andre e ternen khana anena pes e decizije pala e ternengere pučhiba;
- Te kerel pes maškarutno respekto thaj haljovibe baš e terne, promocija pala i inkluzija thaj diverziteto/javeripa/.

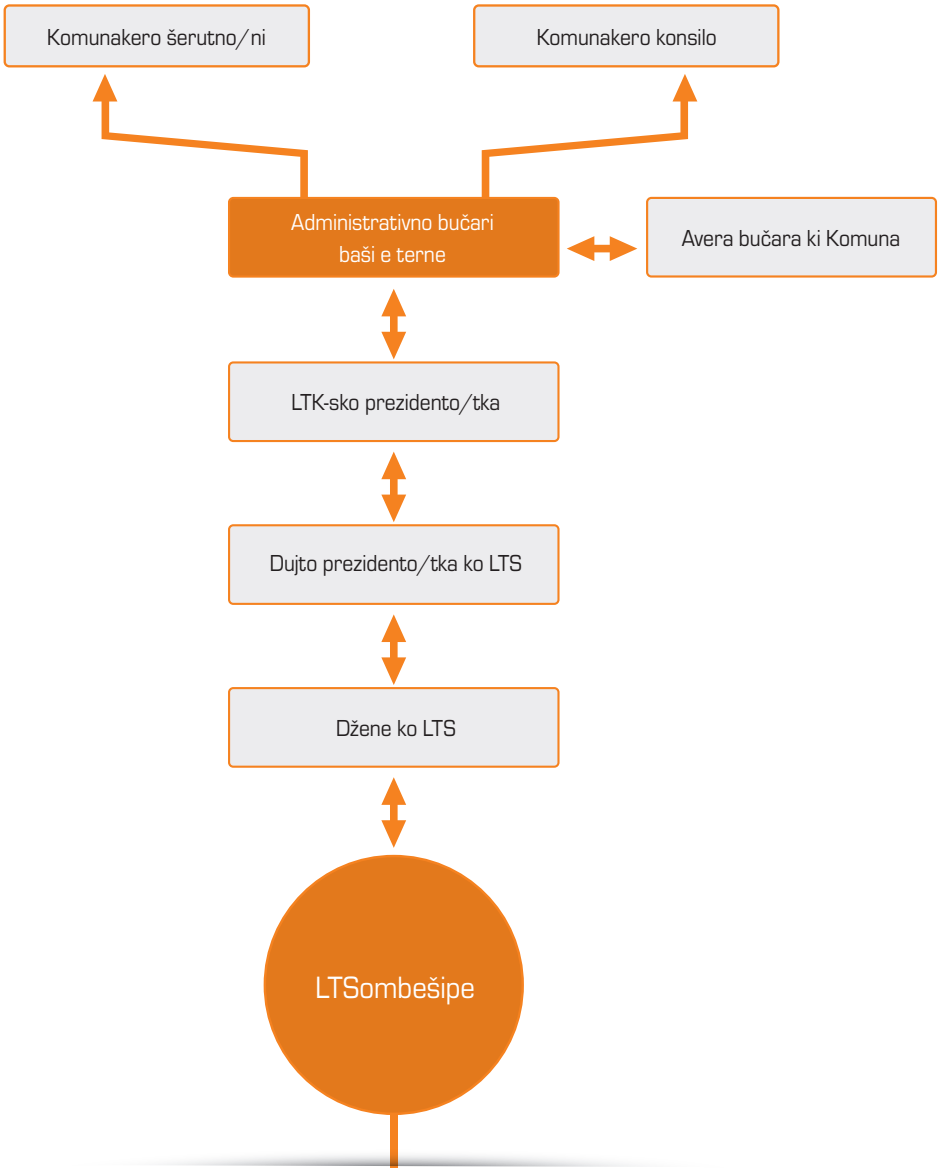
Komunakero šerutno/ni
Komunakero konsilo
Administrativno bučari baši e terne
Avera bučara ki Komuna
LTK-sko prezidento/tka
Dujto prezidento/tka ko LTS
Džene ko LTS
LTSombešipe

3.1 Komunakere ingerencije kola so ikljovena kotar o Kanuni baši e ternegeri participacija thaj ternengere politike

E komune si klejake institucije olengere ingerencije si te keren lokalno ternengere konsilija thaj te len andre o Kanuni baši e ternengeri participacija thaj e ternengere politike ko lokalno nivelo. Trujal lači preparacija, dikhindoj e zakoneskere propisija thaj e nakle džaniba ko akava umal, e komunen isi kapaciteto te keren zurale thaj funkcionalno ternengere konsilija kola ka den kontribucija ki lačeder buti pala e Komunako putaribe. Leibe sama trujal o džaibe pe kerde phre ka del pes šaipe e Komunake te resljarel funkcionalno thaj lačho LTK kova so ka lačarel olengero butikheribe.

Te e Konsilesko kheribe si sigate kherdo, bizi e ternengo leibe than ja palem bizi kerdi komunikacija numa si odolencar so anena decizije ki Komuna tgani isi amen riziko o badani te ovel pasivno thaj oleskere džene (o terne) šaj te hasaren o intereso, i buti ka ačel thaj i dendi zor naj te ovel dikhli.

Baši deibe arka te kerel pes o LTK, džaindoj pala e dende vakeripa kotar o KTPTP thaj vazdindoj pes kotar e dži akanutne džanibaja teleder si mothovde rekomandancije baši e pre so trebela te keren pes te anenl pes lačhibe tha sukseso ko akava proceso.

3.1.1 Administrativni bučari/čarni baši e terne

O buteder beršengi buti sikavela kaj e komunen kola so angleder sine olen nomirimo manuše, ja palem koordinatoro/torka baši i koperacija thaj deibe dumo ko butikheribe e ternencer ko LTK, kotar e komunakere administracijakere jekhina, resljarena bareder sukseso ko ternengere politike. Ko jekh, akava manuš si klejako phandipe e ternencar baši lači koperacija maškar o LTK thaj i komuna. O KTPTP, čhivela andre o anav „bučari baši e terne"thaj ki sako jekh Komuna trubuj te ovel ola asavko manuš. O administrativno bučari/čarni baši e terne trubuj te ovel odgovorno/na baši e Lokalno ternengo konsileski buti, baši e ternego Biro, baši koordinacija thaj dikhibe pala e ternengere phučiba kotar o umal pe olengeri buti ki institucija. E bučare/arna baši e terne si odgovorno manuš te kerel pes e LTK-ski buti, te kerel o kontakto maškar e institucije thaj o konsilo, thaj si kontakto e ternegere kotar e biradžekere sektoreja.

O bučari/arni baši e terne si telal i obvrska/obligacija/ te del vast thaj te motivirinel e Konsileskeri buti, te del arka te zakažinel thaj te organizirinen e khedina, sar so si e khedina e instituciencar, te

del dumo baši aktivitetengi realizacija so si planirime e beršeskere programaja kotar o LTS, sar thaj te del logističko arka khana kerela pes preparacija pala e Konsileskere khedina.

I komuna te ovel lačeder resljardi kotar e terne, e informacije thaj e kontaktija kotar i bučarni/čarno trubuj te oven javutne/publično/ ikalde avri dende ko Komunakere avrune informacije kola so ulavena pes.

Teleder si dende e bučharne bukja baši e bučarne/ni baši e terne:

- Vazdipe, planiribe thaj dikhibe pala e sa e aktivitetija pangle e ternencar ko lokalno gaverno;
- Vazdipe, preparacija thaj samalipe khana implementirinena pes e ternengere politike kotar o lokalno gaverno;
- Deibe arka ko Lokalno ternengo konsilesko butikheribe, ko oleskere dženenge, kana implementirinen olengeri programa, reportiribe thaj transparentnost;
- Iniciribe thaj deibe arka ko aktivitetija ko lokalno gaverno pangle e ternencar;
- Astaribe komunikacija thaj sakodiveseski koperacija e ternegere organiziribaskere formencar kotar i Komuna;
- Dikhibe so trubuj e ternege save trubuimata isi olen trujal kerde rodipa pala olengere trubuimata ki Komuna, konsultacije e ternencar, dikhibe thaj informiribe pala e analize, rodipa pala e ternengere trendija;
- Khedipe informacije thaj informiribe maškar e terne ki Komuna;
- Sasutni koperacija e maškarutne sikljovencar, uče edukacijengere instituciencar thaj associjencar, thaj avera formencar kotar e ternegero organiziribe;
- Khedipe informacije baši e javera ternengere aktivitetija, aktivno forme kotar e ternengero khetanipa thaj neformalno ternenge grupe pala e e centroske trubuipe thaj kerde rodipa baši i Agencija pala e terne thaj sporto;
- Sakanutni komunikacija e ATS thaj te ovel kontakt muj baši e ternengere pučhiba ki Komuna pala e terne thaj o javutnipe.

3.1.2 Biro baši e terne

I komuna trubuj te del than thaj tehničko kondicije baši Lokalno ternengero Konsilesko butikheripe. Adala dende kondicije ka den šaipe te džal i buti angle, te keren pes khedina thaj e Konsileski kordinacija.

E ternengo biro si javeder kotar e ternengero centro. E ternengere centrija si thana kote so kerela pes thaj implementirinena pe e programe kolencar anel pes lačhipe e ternenge, ko olengero personalno, socijalno thaj profesionalno dživdipe, pharuvena pes informacije kotar o važno intereso baši e ternen kote si astardine vi e javera dživdipaskere aspektija kotar e ternengo dživdipe.

O minimalno kondicije kola so trubuj te del i Komuna si: biro than/soba/ kote so šaj te kherel pes buti, thaj sakana te oven kerde tikneder khedina, astalija baši kheribe buti, skamina, kompjuteri, printeri thaj resarin dži ko interneteski konekcija, sar vi javera fundavne biroskere materijalija.

Sako jekhe komuna isi kanuneskeri obligacija te phutrel ternengo biro. Kote e ternengi bučarni/čarno ka kerel koordinacija ki olengeri buti thaj ka prezentirinel i primarno nukta kote so e terne šaj te reslajren e komuna. Sako jekh ternengo biro trubuj te ovel adaptirimo te del kontiruimi arka bizi problemija e LTS-ske. I Komuna upral o rodipe kotar e ternegero bučari thaj o LTS trubuj te del olenge šaipe te koristinen e Komunakeri sala baši o khedipe.

Akala kondicije ka den šaipe te bajrovel o LTS-sko funkcioniribe, e butikheribaskere šaipena, ka anel lačeder koordinacija e bučareja/naja pala o terne, ka keren pes e generalno khedina thaj e konsileskere khedina, khedina e institucijencar, e ternengere organizacijencar vaj generalno ka ovel than kote sako jekh terno manuš kotar i Komuna ka šaj te kerel khedin e dženencar kotar o LTS.

3.1.3 Pindžaripe e Komunaja thaj treningora baši o Lokalno ternegoro konsili

Leindoj telal i sama kaj e džene kotar o LTS si terne manuša, javere digraja ple-džanibaja thaj pindžaripaja pala e ternengere pučhiba thaj politike, pala e Komunakere butikeripaja, specijalno si važno te astarel pes treningo baši e Konsilesko formiribe, olengero informiribe pala e LTS – ski buti, pala e ternengere politike thaj olengere bukja vi pala e Komunakere ingerencije. Pala e LTS-sko formiribe o bučari/arni baši e terne thaj i Komuna khamel pe te kerel treningora baši e kapacitetengo vazdipe e dženege kotar o Lokalno ternengero konsilo.

Akala treningoske tematija kola so trubuj te astaren si e: fundavne Komunakere funkcioniriba, olakeri struktura, savi buti kherela thaj save si olakere ingerencije; treningo baši e ternengere politike ki RUM thaj treningo sar organizirinela pes e Konsileski buti. Trujal akava, e dženenge trubuj te den pes informacije save odgovornostija isi e Komunakere Konsile, sar funkcionirinela, sar džala o proceso te akharen pes e khedina thaj sar anena pes e decizije ko Komunako Konsilesko tasviri.

O bučari/čarni baši e terne trubuj te organizirinel khedin e šeruneja/ajaja palem e Konsileskere prezidenteja/kaja baši e džene kotar o LTS, sar vizite ko Komunakere Konsileske khedina. Dži kote i Komuna mangela te resljarel arka ko aktivitetengo organiziribe baši vazdipe kapaciteto maškar e džene ko LKS baši lačho butikheribe, šaj te kerel koperacija e lokalno ternengere organizacijencar ja pale te avel ko kontakto e Agencijaja baši o terne thaj sport.

3.1.4 Lokalno strategija baši o terne

I lokalno strategija baši o terne prezentirinela institucionalno tasviri baši e lokalno ternengere politike ki Komuna ko avutne pandž berša.

Džaindoj pala o KTPTP, i lokalno strategija baši e terne si e vakteja pala 5 berš, genindoj thaj o akcijako plano ko vakti kotar o jekh dži ko trin berš. O akcijako plano čhuvela andre aktivitetija, dinamika, ko ka legarel o aktivitetija thaj proekcija kotar e budžeteske love, isi kondicije thaj indikatorija vaš i evaluacija baši e lokalno ternengi strategijaki implementacija. I Lokalno strategija baši e terne kherela pes e budžeteske lovencar kotar i Komuna.

I odgovornost baši o kreiribe thaj leibe andre e ternengi lokalno strategija si ki Komuna, voj trubuj te involvirinel thaj e Lokalno ternengoro sombešipen ki olakeri preparacija. Akava na phenela kaj o LTS trubuj te ovel odgovorno baši o sasto proceso ko lokalno ternengo strategijako kreiribe, baši so i Komuna šaj te angažirinel avrutne bučarne kolen so isi čačutni ekspertiza thaj metodološko džaniba.

O proceso pala o kreiribe pe lokalno ternengeri strategija trubuj te ovel transparentno inkluzivno thaj te kerel sigurno i participacija kotar e sa manuša so isi zor /vlijanie/ upral o ternikano vazdipe ki jekh lokalno komuna. Ko olakero gindipasko planiribe važno than trubuj te len e sikljovutne kotar e maškarutni škola thaj e studentija, biradžakere organizacije, terne politički angažirime, terne žurnalisitija, marginalizirime grupe, aktivistija kotar o asocijacije kotar e kulturako thaj sportesko umal thaj avera. O lokalno ternengo konsilo isi klejaki rolja te obezbedinel participatativnost, transparentnost thaj phutardo vakheribe ko sasto proceso.

Khana kreirinela pes i strategija, trubuj te lel pes sama pe trubuimata kotar e javera ternengere grupe, specijalno okolengere kola so i marginalizirime pe lokalno nivelo. Kidijal trubuj te lel pes sama pala olengero involvirime, te prezentirinen pes e terne manušengere trubuimata kola so avena kotar e javera etnikane komune, ruralno thana, terne manuša kovle sastipaja, terne kola so avena kotar e familije teleder ekonomikane šaipencar thaj javera grupe.

Khana crdela o proceso pali e strategijako kreiribe, i Komuna formirinela timo kova so ka koordirinel o sasutno proceso. O timo trubuj te dikhel savi si i sasutni situacija e terne manušencar ki komuniteta te dikhel olengere klejake trubuimatar, kola so ka prezentirinel buvleder ko lokalno javutnipe. O pakivalo definiribe pala e ternengere trubuimatar si i majvažno buti sa okolenge kola so kherena buti e ternencer thaj e ternenge.

O anibe decizije kola so aven prioritetija ki strategija si važno thaj varekana si leibe pharo phundro te keren pes, e strategijaja trubuj te dikhel pes kola problemija si buteder važno /bareder/. Pali i funda kotar e definirime ternengere trubuimata thaj phendine prioritetija, o timo odgovorno baši lokalno ternengi strategijako vazdipe, kerela definiribe pe konkretno ciljora thaj napija te čajraren pes e khedime trubuimatar maškar e terne manuša. Važno si e definirime prioritetija, ciljora thaj e napija te oven khetane e Nacionalno strategijaja baši e terne ciljosar te kerel koordinirimo resaripe thaj konsistencija.

O sasto proceso trubuj te čhivel andre javutni konsultacija e sa e lokalno manušencar kolen so isi intereso pala e ternengeri politika, kola so ka obezbedinen javera perspektive, gindipasko ulaviba thaj rekomandacije te lačaren pes finalno e resarina ki lokalno ternegeri strategija, konsultirimi javutne publično, specijalno e ternencar, i strategija si odobrimi kotar e Komunakoro Konsili. I Komuna dela transparentnost, vakherela so si kerdo baši e strategijaki implementacija, trujal i preparacija thaj deibe avri reportija ki kordinacija e Agencijaja baši e terne thaj sporto.

3.1.5 Finansiribe

Te šaj te ovel realizirimi vi planirimi e beršeskeri bukjaki programa, thaj odoleja te ovel ola legitimiteto pala e planirime aktivitetija o Lokalno ternegero konsilo kherela finansisko plano baši e programakeri realizacija. O finasisko plani khetane e programaja pali i buti kotar e Lokalno ternengoro konsilo dela pes sugestivno te ovel odobrimo majangle dži ko Lokalno ternengo sombešipe, thaj pala olengeri konfirmacija kotar e Sombešipaski rig, i programa dela pes dži ko Komunako Konsilo.

Pe sednicako khedin baši leibe andre o finansisko plano e dženen kotar e Komunako Konsilo isi olen nijami te roden buteder informacije baši varesave budžeteskere rodipa, a o Lokalno ternengo konsilo trubuj te del adekvatno mothovibe pala sako jekh palnirimo pokin. O konfirmirimo butikheribasko budžeto kotar o Lokalno ternengo konsilo si kotor katar e Komunako budžeto thaj trubuj te ovel definirimo ki ulavdi budžetsko linija, ja pale programa, ko Komunakero budžeto.

E KTPTP-eja e komune trubuj te ulaven majhari 0,1 % love kotar e beršeskero budžeto baši e kanunesko implementiribe, maškar kote e love trubuj te arakhen pes thaj okola baši finansiribe pala e pokina e bukjake kotar e Lokalno ternengoro konsilo tha baši i realizacija kotar olengeri beršeski programa.

3.2 Savi buti kherela o Lokalno ternengo konsilo pala i komuna thaj e terne

Akava kotor katar o vastliloro phenela e obligacije kotar o Lokalno ternengo konsilo thaj e aktivitetija kola trubuj te oven kerde ko vakti kotar olengero funkcioniribe.

3.2.1 Ničale khedina kotar e Lokalno ternengo konsilo

O lokalno ternengo konsilo trujal e ničale khedina kherela olengeri buti, o numero kotar e khedina kola trubuj te keren pes ko vakti kotar o jekh berš šaj te ovel konfirmirimo ko lokalno gavernesko statuto ja palem, ko butikheripaskere procedure kotar o LTS. Dži kote akava numero nae konfirmirimo, i rekomandacija si e khedina te oven organizirime majhari jekhvar ko masek, ja palem 12 khedina ko vakti kotar e jekh berš. Trujal akala ničale khedina, šaj te organizirinen pes thaj avera khedina thaj neformalno khedina.

Te šaj te kerel pes jekh khedin i khedin trubuj te ovel ko vakti akhardi kotar o prezidento/tka e akharibaja dži ko sa e džene. Te o prezidento/tka našti ja pale na mangela te akharel i khedin, isi šaipe i khedin te akharen e džene kotar o LTS. I akharin baši i khedin thaj i agenda trubuj angleder te oven ko vakti bičalde dži ko sako jekh dženo kotar o LTS thaj dži ko dženo odgovorno baši o LTS ki Komuna, ja palem dži ko ternengo bučarno baši o terne.

Sakoja jekh khedin trubuj te ovel tavdel pala e diveseskeri agenda, angleder te crdel i khedin o prezidento-ka khedela o bahanija te isi vareko te del olen.

Angluni kondicija te šaj te ovel kerdi i khedin si te ovel konfirmirimo o kvorum, ja pale vakeraja te ovel e dženengo numero kobor so trubuj. Butivar o kvorimo si kerdo kotar e bareder numero džene kola so kherena madžoriteto katar e sasto dženego numero ko Konsilo. Thaj akava phučibe trubuj te ovel definirimo ko delovniko/butikheribaske regulative/.

Te šaj te anen pes decizije ko nukte so si ki agenda, trubuj pala e decizije te ovel alusaribe, kova si panglo e kvorumeja. Butivar e decizije anena pes prosto madžoritetaja (vakerdo sar buteder kotar e dopaš hangija kotar e džene so si ki khedin) ja pale e apsolutno madžoritetaja (buteder kotar e dopaš hangija kotar e sasto Konsilesko dženego numero so avile ki khedin).

Baši sakoja jekh khedin trubuj te kerel pes preparacija thaj te kerel pes minutengere hramoviba/zapisniko/. Trubuj te ovel nomirimo hramovibaskoro manuš thaj duj džene te keren verifikacija ko hramondo teksto. O hramovibaskoro manuš šaj te ovel savo te dženo kotar o Konsilo trubuj te ovel ki khedin ja palem o bučari baši o terne šaj te hramonel. Doperdo, sar rekomandacija te čhivel pes andre i rolja kotar o „gender watch“[22], ja palem jekh kotar e džene te legarel i evidencija baši adava

22 Proceso koleja so dikhel pes koborom murša thaj džuvlja lije than ko khedina, lije lafi, koborom kergje lafi.Asavki praktika ka sikavel mukela li o Lokalno ternegoro konsilo than baši o harneder –reprezentativno than e džuvlenge ja palem e muršenge thaj ka phenel pali adava trubuj li te kreirinen pes doperde mehanizmija baši i participacija

koborom džuvlja thaj koborom murša kergje lafi, dije argumentacija, thaj lije than ki buti. Ko agor kotar i khedin sa akala informacije šaj te sikaven trubuj li te lel pes sama pala e džender jekhipe ki LTS buti thaj te čhiven pes e doperde mehanizmija baši i participacija e harneder reprezentirime muršenge vaj pale džuvljenge džemege.

Ko hramonde lende minutija kotar i khedin isi data khana si kerdi i khedin, manuša so avile, agenda, andine decizije thaj lende note kotar i diskusija. E hramovde lila trubuj te keren pes agjar so o butikheribe trubuj te ovel validno thaj te ovel arhivirimo ki LTS buti, važno si e dženenge kola so našti sine te aven ki kedin te oven informirime baši e decizije thaj baši legaripe pe institucionalno memorija.

Trujal e khedinengeri buti kotar o LTS trubuj te kerel pes respekto pala o principo pe javutnipe thaj transparentnost, te ovel šaipe e terne te len than ko vakti khana kerena pes e khedina.

3.2.2 Beršeskere programako kreiribe

Jekh kotar e avgo kerde phundre ki buti si te ovel pes plani thaj dogovor savi buti ka kerel pes, ja pale te kreirinel pes thaj spreminel pes e beršeskeri programa baši i buti. Odoleske, pala o formiribe e džene kotar o LTS trubuj te keren lafi thaj te keren i programa baši olengeri buti.

E beršeskeri programa si dokumento kote si čhuvde ideje, bahanija thaj planija baši buti ko periodo kotar o 12 masekija, panli e beršeja so tavdela. E beršeskeri programa si bazirimi upral e ternengere realno trubuimatar ki Komuna thaj trubuj te astarel e planija thaj e mangina te rešinen pes e ternegere problemija thaj trubuimata.

Ki beršeskeri programa trubuj te oven čhuvde e prioritetne umala thaj ciljora so mangena te oven resarde kotar o Konsilo thaj oleskere džene, kola si ko ternengo intereso thaj ko jekh olengere regulacijakere butikheribaja ki Komuna. Sakova ciljo kotar i programa baš i buti ko LTS si panli e aktivitetencar kola so ka keren pes kotar o Konsilo, ja pale vakerdo e aktivitetija ka keren pes te oven resljarde e ciljora (Paškernavni 10). E džene kotar o LTS, angleder e programakero finaliziribe trubuj te keren konsultacija e Lokalno ternegere sombešipaja thaj e bučareja/naja baši o terne, thaj pali adava dela pes I programa te odobrinel pes dži ko Komunakero Konsilo.

Trubuj te džanel pes kaj na sa e aktivitetija, napija ja pale intervencije so dena pes sar sugestije na resarena jekh thaj jekh efekto pe sa e terne ki Komuna. Khana kreirinel pes e beršeski programa, mangel pes te šaj te kerel pes koperacija e koordinatoreja/kaja vaš e jekh thaj jekh šaipena ki Komuna, sar thaj e dženencar kola si ki komisija baši e jekhutne šaipena. Dureder, trubuj te rodel pes thaj te konfirimirinel pes si li e predložime aktivitetija kotar o LTS džender neutralno, ja palem isi olen bareder influensa pala o murša ja palem upral e džuvlja. Asavke harne analizaja ka keren pes sigurno e predlogija/bahanij/ – e aktivitetija te oven targetirime ko ciljeske grupe thaj te ovel olen džender dimenzija. Pali adava kerindoj resljardi akaja resarin, ka kerel pes sigurno o džender jekhipe numa thaj ka ovel inkluzija ko phendine napija.

E Lokalno ternenge konsile isi obligacija te kerel e beršeskeri programa pala i buti sakova berš. Rekomandacija si e beršeskeri programa te ovel kerdini dži ko agor katar o masek oktombro sakova beršte šaj te ovel vakti te ovel dendi thaj usvoimi/lendi andre/ ki khedin kotar e Komunakero Konsilo baši e vakteskero limitiribe ko asavke procedure.

E komuna isi budžeto baši e terne, kova so šaj te del pes baši e LTS programa. Akava naj e LTS korkorutno barvalipe, numa odova si finansisko resursija kotar i Komuna dendi direktno te pokinen pes e pokimata baši o LTS. Vi pali adava so i odgovornost baši e budžeteski relizacija perela upral i Komuna, i odgovornost baši o iniciribe thaj aktivitetengo organiziribe baši so isi finansisko resursija si ko LTS džene, soske si kotor katar e beršeskeri butikeribaskeri programa.

Kana ka kerel pes preparacija pala e predlogija ko budžeti, dela pes rekomandacija pe principo baši o džender odgovorno budžetiribe te ovel lendo telal i sama. Kana palnirinena pes e aktivitetija thaj e finasisko resursija, trubuj te kerel pes procenka kotar e džender jekhutnipe thaj džender perspektivengo involviribe pe sa e nivelija ko budžetribaskere procesija, phenindoj kaj trubuj procenka šaj thaj sar si ko budžeto e vakerde aktivitetija te anen šukaripe pe javera trubuimatar maškar e terne murša thaj e džuvlja ki Komuna.

3.2.3 Organiziribe konsultacije e ternencar ki komuna thaj khedipa baši informiribe

E dženengi rolja ko LTS si te reprezentirinen e ternengere trubuimatar anglal i Komuna numa thaj te te anel pes pašeder i buti e Komunake angleder e terne kote so dživdinena. Ciljosar te vazdel pes i pakiv, te oven phutarde thaj te den arka e dženenge ko LTS ničekerde te keren komunikacija thaj te keren konsultacija e ternencar.

I konsultacija e ternencar šaj te kerel pes pe duj droma:

O Avgo drom si trujal i komunikacija e Sombešipaja kotar o LTK; ja palem oleskere organizacijencar dženencarencer. Akava badani si primarno ko LTK, soske e džene ko LTK si alusarde kotar akava badani thaj e dženen isi mandati te reprezentirnen e ternen. Kidijal, ko akava badani si khedime javera organizacije (biradžakere organizacije, maškarsikljovenge komunitete, terne ko političko partije thaj aver.); thaj trujal akava badani resarena pes javera ideje thaj trubuimatar.

O dujto drom si trujal e khedina thaj konsultacije e javere ternencar (thaj e ternegere organizacijencar) ki Komuna.

3.2.4 Konsultacije e Lokalno ternengere somebišpneja

O LTS ko jekh berš trebela te kerel majhari duj khedipena. O Sombešipe trubuj te ovel involvirimo, ja palem vakeraja informirimo baši e preparacijape, beršeskeri programa, baši i buti thaj ko beršeskere programako prezentiribe. Te isi vi da javera teme baši i diskusija šaj te keren pes thaj

buteder khedina e Sombešipaja. Dela pes rekomandacija/preporaka/ khana naj khedipena e džene nišale te oven informirime, trujal bičhalipe hramovde lende minutija kotar e khedina ja pale informacije baši e važneder aktiviteija ko meil.

3.2.5 Konsultacije e ternencar

Sar o LTK kova kerela buti baši sa e terne, e džene kotar o LTK trubuj te informirinel thaj te konsultirinel e ternen kola so nae džene ko organizacije. Akava šaj te kerel pes trujal e javutne khedina thaj konsultacije. E konsultacije šaj te keren pes thaj pe elektronsko drumo ja palem dikhibaske konsultacije. Asavke konsultacije šaj te oven resarde sarinendar, thaj e terne šaj slobodno te phenen olengere trubuimatar thaj problemija.

Baši e buteder specifično LTK trubuimatar šaj te organizirinen pes khedina e ternencar thaj e manušencar so anena decizije leindoj o metodo „Strukturalno dijalogo ",[23] kote so pe varesavo phučibe ko jekh than šaj te šunen pes e ternengere gindipena thaj e dženenge so anena decizije ja palem e reprezentatorenge kotar e odgovorno lokalno ja palem nacionalno institucije.

3.2.6 Leibe than ko khedina kotar e Komunakoro Konsilo

E LTK-ski majbari funkcija si – te ovel e ternengo glaso khana kreirinena pes e politike thaj anena pes e decizije ki Komuna. E džene ko LTK isi olen nijami te len than, te den sugestije pala o nukte ki agenda ko Komunakoro Konsilo, thaj te inicirinen phučiba pala o terne khetane olengere butikheripaske kompetencijencar ko komune. O leibe than ko khedina ko Komunakero Konsilo si obligativno sa e dženege kotar o LTK Akava si jekh kotar e majvažno rolje thaj šaipenako Lokalno ternengero konsilo – te del olenge e ternengere rodipena ko Komunakero Konsilo thaj te del sa pestar e rodipena te oven realizirime ko čhačutne politike thaj čhinavdipa/rešenie/.

E komunakere konsileske khedina si javutne, numa soske o LTK si badani kotar i Komuna, o leibe than ko Konsileskere khedina trubuj te oven organizirime ki koordinacija e bučaresa/naja baši o terne. I Komuna ja palem e komunakeri administracija trubuj te kerel preparacija baši e Konsileskere Komunakere khedina, trubuj jekh primeri kotar o materijalo baši e Komunakere Konsilesko khedin te del pes dži ko Lokalno ternengo konsilo, sar so si regulirimo baši bičalipe materijalija dži ko džene kotar e Komunako Konsilo. Dži kote ko Konsileske khedina nane nukte kola so si panle e ternencar, šaj te lel pes dženo/eni so ka lel than kana ka kerel pes lafi ki khedin (sar thaj ko kejso khana kerela pes diskusija pala e phučipena kola si pangle e ternencar).

E džene kotar o LTK, ki koordinacija e bučarneja/naja baši e terne šaj korkori te inicirinen varesavi nukta baši e terne te ovel čuti ki agenda pe Komunakero Konsileski khedin.

---

23 „Strukturno dijalogo kotar o A dži ko Š" resljardo pe makedonijaki čhib pe: http://www.nms.org.mk/wp-content/uploads/2020/06/Strukturen-dijalog-od-A-do-Sh.pdf (resardo ko decembro 2020 berš)

3.2.7 Preparacija thaj deibe gindora thaj inicijative dži ko Konsileskoro šerutno/tni ja palem prezidento/prezidentka

Khana e džene kotar o LTK ka keren identifikacija pala e ternengere trubuimatar thaj olengere gindipa thaj si vazdimo o gindo pali adava so šaj te kerel pes, sa adava trubuj te ovel čivdo ki rekomandacija/preporaka/baši konkretno politika ki Komuna. Te phenas kaj e LTK-ski rolja si te reprezentirinel e ternengere trubuimatar anglal e manuša so anena e decizijr ko institucije trujal prezentiribe.

O proceso pala o institucionalno prezentiribe šaj te ovel:

- **naformalno** trujal khedina thaj dikhibe e šerutneja/naja, Konsileskere Prezidenteja/tkaja, konsilierencar ja palem Komunakere administracijaja,
- **formalno** trujal deibe hramome gindipa thaj inicijative adresirime dži ko Komunakero Konsilo ja palem dži ko šerutno/tni.

Savo si e problemengo tipo, e čhinavibasko/rešenie/ lil šaj te oven telal e ingerencije ko šerutno/tni ja palem ki Komunakeri administracija ja Komunakero Konsilo. Baši asavko kompleksno bukjako sistemo ki Komuna, trubuj o LTK te ovel ko ničekerdo kontakto e bučareja/naja baši e terne te del sugestije dži ki Komuna. Trubij te oven lende telal i sama sa e pharipena thaj trubuimata kotar e terne murša thaj džuvlja so ka oven adresirime dži ki Komuna.

Rekomandacija:

E šerutneja/naja šaj te kerel pes sistemo direktno te keren pes dikhiba ja pale khedina e dženancar kotar o Lokalno ternengo konsilo. O šerutno/tni trubuj te lel than ko khedina thaj ko aktivitetengo implementiribe kotar o Lokalno ternengo konsilo. Te phenas khana anela pes o e Komunakero budžeto, o LTK šaj te organizirinel khedin e šerutneja/naja kote so vov ja palem voj ka mothovel e finansije kola ka den pes e ternenge ki Komuna.

3.2.8 Inkluziviteto ko Lokalno ternengo konsilo

Inkluziviteto ja palem čhuvipe andre ko LTK manifestirinela pes trujal:

- Reprezentacija kotar e javera terne manuša ko olengeri struktura thaj ko legaripaskere LTK strukture;

- Identififikacija pala e ternengere manušengere trubuimatar kolengero avipen si kotar e javera grupe (sar misal: manuša e kovle sastipaja, manuša e javere seksualno orientacijaja, manuša e javere socijalno statuteja thaj avera.);
- Akale ternegero prezentiribe anglal e komune, ja palem vakerdo prezentiribe anglal e politikengere kreatorija;
- Deibe solucije, zor pe avera thaj leibe than khana anena pes e decizije kola so ka anen lačibe ko akale ternegero dživdipe. Ciljosar majkonkretno te mothovel pes so gindinela pes upre vakerde lafjorencar, teleder isi misal baši e terne kovle sastipaja thaj sar von te len than ko političko thaj sasoitnipasko dživdipe.

Vi pali adava so ki Republika Utarutni Makedonija nane čačutno registro pala e manuša e kovel sastipaja, sar te si, isi terne ki amari phuv kola so isi olen kovlo nesavo sastipasko problemo. E ternengere organizacije, organizacije baši e terne thaj e avera organizirime ternenge forme, genindoj thaj e LTK-len trubuj te keren kondicije baši političko participacija thaj aktivizmo akale ternenge, bizi keripe diferencija pala olengero kovlo sastipe. Baši terno manuš kole isi fizičko/badensko pharipe te šaj aktivno te lel than ki LTK-ski buti, e prostorije o than trubuj te ovel oleske adekvatno resljardo. Dži kote nane adekvatno rampa, lifto, adaptirimo toaleto thaj javer, akala manuša avtomaski ka oven ikalde kotar o leibe than ko LTK-ski buti, bizi dikhibe kaj isi olen nijami pala adava. Dži kote e materijalija, programe thaj e dokumentija naj resljarde thaj naj ko formato kola šaj akala manuša senzorno kovle sastipaja te hačaren (kašuke, korore thaj aver.), von da avtomatski ka oven ikalde avri thaj našti te den olengeri kontribucija ki LTK-ski buti. Olengeri ekskluzija, kotar i aver rig pale, na dela olenge šaipe te dikhen pes thaj te haljoven e problemija thaj e pharipena save si ko olengero sakodive thaj odoleja našti von te den sugestije adekvatno rešenie baši olengero kvalitetno dživdipasko lačaribe.

E Instrumentija thaj e napija baši o inkluzivno ternego participacijako anglunipe si:

Te vazdel pes o gindo, maškar e džene thaj e reprezentatora kotar o LTK baši adava koborom si važno e konceptora thaj e droma te realizirinel pes i inkluzija trujal e kampanje thaj specijalizirime treningija;
Maribe mamuj i diskriminacija thaj specijalno mamuj e bimangipasko vakeripe upral e terne manuša sebepi baši nesavi olengeri karakteristika;
Analiza tha identifikacija kotar e javera aspektija, opstrukcije thaj trubuimata kola so ikljovena kotar e specifično karakteristike kotar varesavi ternengi grupa;
Implementacija pe vakerde afirmativno ja palem motivibaskere napija kasko ciljo si te činaven e opstrukcije kola si ki praksa thaj na dena e ternenge participacija /leibe than/ nesave manušeske ja palem grupake. Misal pala o afirmativno napi čhuvipe reprezentativno kvota kotar varesavi grupako LTK (džuvlja, manuša kovle sastipaja, varesavi etnikani grupa thaj aver), baši savi isi dikhibe kaj na lela kozom so trubuj than thaj odoleja nane šundo olengero glaso;
Haljovela pes, kaj vi asavke motiviribaskere napija na dena garancija pala o jekhipe thaj odoleske o LTK sakana trubuj te nišakerel te dikhel, ja pale vakerdo te dikhen koborom si resljardo ko rezultatija khana avela lafi baši e javera grupe kotar e terne manuša thaj te den sugestivno napija baši olengero lačaripe;
Te šaj te kerel pes savi te si analiza ja palem evaluacija trubuj te ovel vi adekvatno statistika, thaj odoleske trubuj o LTK-ili te kerel zor ko komune, ko tasvirija kotar olengere džanipena, te kheden adekvatno ulavdi statistika, (murš džuvli, kovle sastipaja, socijalno situacija thaj aver.) pala sa e bukja kola so kerena;
Politikengo, napengo integriripe baši i inkluzija pala e strateško thaj akcijakere planija kotar e LTK-ija ulavindoj thaj leindoj adekvatno budžetija baši olengero implementiribe;
Lače praktikengo paruvibe ko regiono thaj ko raštre kotar i Evropaki Unija.

Sa akala instrumentija thaj napija ka den kontribucija te kreirinel pes lačho trujalipe so si angluni kondicija baši inkluzivno ternegi participacija. Numa ko sigurno trujalipe, sako jekh terno manuš ka haljovel o tromalipe te phenel so gindil, te lel angažmano thaj te vazdel thaj realizirinel pesko potencijalo.

3.2.9 Beršesko reporto

Te šaj te kerel pes buti odgovorno thaj javutne phutardes, o LTK trubuj te del reporto e dženenge ko olengero Lokalno ternengo sombešipe, e komunake thaj e ternenge ki komuna. O LTK isi obligacija te kerel beršeskere reportija baši oleskeri buti, kola so dena pes dži ko oleskero sombešipe, dži ko Komunako Konsilo, thaj pala olengero leibe andre/usvoibe/ ikalena olen javutne sakote. Ko akava reportengo kheripe lena than e džene kotar o LTK kola šaj te roden arka kotar o bučarno/rni baši e terne.

O reporti trubuj te informirinel so thaj sar kergja buti ko LTK ko nakhlo berš, koborom khedina astargja, pala save phučiba vazdija diskusija, thaj save decizije andas. Važno si te del pes informacija pala save phučiba o terne kotar o LTK kerde prezentirbe ko naklo berš. Sar kerde adava (khedina e instituciencar, dende bahanija /predlog/ khedina e instituciencar, dendine bahanija baši e politike, leibe than ko Konsileskere khedina) thaj save sine e resljarina. Dži kote kergje pes akala paruvipena ko ternengere politike (sar misal resljargja pes khergja pes varesavo rodibe pala o rodipe te ovel elektrika ko javutne thana, nevo biciklengo drom, ja palem lačeder transporto dži ko sikljovne), adava trubuj te čhiven sar kerdo lačibe ja pale sar pozitivno paruvipe.

Pala o kerdo reporto trubuj te organizirinel pes prezentacija angleder o Lokalno ternengoro sombešipe. Khana akava reporto ka ovel panglo kotar o LTK, dela pes thaj prezentirinela pes angleder e Komunako Konsilo. O lendino beršesko reporto andre ikalela pes avri ki elektronsko verzija ki Komunakeri veb-rigori.

3.2.10 Mandateskoro agoripe thaj o proceso pala o deibe thaj leibe kotar e phurano ko nevo dženengo khedibe

Khana ka agorisarel o mandato kotar o LTK thaj ka alusarel pes nevo dženego khedin, trubuj te kerel pes deibasko thaj resljaribasko deibe buči. Akava proceso si but važno maškar o phurano thaj o nevo dženengo khedipe soske kidijal ka kerel pes sigurno o LTK-sko funkcioniribe thaj institucionalno memorija.

E bukjako deibe thaj leibe trubuj te kerel pes sigate khana ka ovel alusardo o nevo dženego khedin. Akava proceso haljovela te astarel pes khedin maškar e neve thaj e phurane džene thaj te den pes anen pes e dokumentija[24] kerde khedime kotar e LTK, biroskere thaj tehnikane materijalija thaj/ja palem opremaja/tehničko resursija/ so si ko LTK, sar sa e korisno informacije baši e LTK-ski buti ko oleskero mandati. Ko akava proceso trubuj te lel than thaj e ternengoro bučari/arni, thaj taro adava te kherel pes formalno hramovdo lil baši e dende materijalija thaj dokumentija.

---

24 Butivar akala dokumentija trubj te den pes: Butikheribaskere regulacije kotar o LTK, beršeskere programe, lista kotar e realizirime aktivitetija, hramovde minutija, reportija, lista kotar e dženengere kontaktija ko LTK, lista kotar e relevantno manuša interesantija (ternegere organizacija, organizacije baši e terne, nacionalno ambrela organizacije, volonterija, terne bušara, reprezentativno manuša kotar e internacionalno organizacije)

3.2.11 Korkorutni-evaluacija: Si li Lokalno ternengero konsilo lačo/ uspešno/suksesivno/?

I korkorutni evaluacija si važno thaj kontinuirimo proceso pala dikhibe thaj procenka pala e butikheribasko kvaliteto, savi si i zor ko sasoitnipe thaj o nivelo baši e ciljongi realizacija. Akava proceso ka del dumo e dženenge kotar o LTK te keren refleksija so kerde, ja palem so resljarde e aktivitetencar, te gindinen so šaj lačeder te keren sar džene andre ko LTK thaj ki Komuna. Te šaj te kerel pes konstantacija kaj jekh Lokalno ternengo konsilo lače funkcionirinel trubuj te peren pes varesave kriteriumija.

I telutni tabela ka ovel tumenge sar modeli baši i procenka kobor o LTK si efektivno, suksesivno, thaj zuralo.

Fundavne kriteriumija baši i procenka pala e Lokalno ternengere Konsilo	*Si li vareso resljardo ja pale na alusaren i merdevin kotar o 1 dži ko 5, kote so 1 naj resljardo o ciljo ja pale o aktiviteto, dži kote 5 si kajo ciljo thaj o aktiviteto si resljarde thaj kerde.* *Baši sako jekh konfirmirimo dendo dževapi trubuj te phenen pes misala sar evidento/ dokaz/!*
Ko LTK isi aktivno džene, kola so si alusarde kotar e ternengo formengo organiziribaskeri rig	
O LTK si prepindžardo kotar e terne ki komuna, kerdas identifikacija pala e trubuimata thaj e pharipena kolencar on marena pes	
E džene kotar o Lokalno ternengero konsilo dena peske gindipa bahanija/predlogija/ thaj rekomandacije e bučharenge ki Komuna, e konsilierenge thaj e šerutneske/njake	
E LTK isi ničutne dikhiba thaj kedina, thaj olendar isi hramovde lende minutija	
E LTK-le isi peske dokumentija pala kola džala olengero butikheriba, thaj respektirinena thaj implementirinela olen (sar misal Butikheribaskere regulacije ko LTK, beršeskeri bukjakeri programa, thaj aver.)	
O LTK ničikerela i komunikacija e bučareneja/naja baši e terne kotar e Komunakeri rig	
LTK kerela koperacija e avere Lokalno ternikane konsilencar thaj ulavela lače praktike	
LTK kerela promocija pala sasti ternengeri participacija, inkluzija thaj maškarurnu-kulturno koparacija	
Trujal e LTK-eri buti resljarena pes paruvipena baši terne ki lokalno komuniteta	

E bahanija kotar e LTK dži ki komuna (Komunako Konsilo, šerutno/ni, bučara ki komuna avera institucije) si lendine telal i sama	
O LTK resljargja vareso koleja so lačarkergja e ternegero dživdipe ki olengeri komuna	
O LTK kergja i Komuna te paruvel e akanutne thaj te kreirinel neve resarina e ternenge ki Komuna	
O LTK kerela konsultacija thaj dela arka e ternenge kotar i Komuna te resaren ola, thaj te phenen olengero gindipa thaj trubuimatar dži ki Komuna	
LTK rodela phutardipe ki buti thaj kerela procenka kobor o liderija si efikasno, koborom si olengero aktiviteto thaj posvetenost ki pozicija	
O LTK anela korkori e decizije, thaj naj telal i zor kotar i Komuna thaj avrutne avera strukture	

Khana kerela pes korkorutni evaluacija važno si ko sakova dendo dževapi te del pes specifično, konkretno misala, ciljosar o proceso te ovel opravdimo thaj legitimno. I korkorutni evaluacija trubuj te kherel pes ničale, genindoj thaj e javere rigen/interesen/činitelen/ kola si kotor katar o Lokalno ternengoro konsilo.

3.3 Phutardo/javutno/ butikheripe ko lokalno ternengere konsilija

Te ovel pes dženo ko LTK ki jekh Komuna si barikanipe, numa thaj obligacija anglal e terne manuša ki Komuna. I pozicija dženo na gindil kaj resljarela pes avtoriteto thaj deibe arka sa e ternenge, numa mamuj kodo te oven dženo ko LTK trubuj te sikavel so ka prezentirine thaj sar adava te khere e ternencar. Ciljosar te resljarel pes pakiv, arka thaj avtoriteto e džene kotar o LTK musaj sakana te oven ki komunikacija olengere zurale interesencar-e ternencar thaj instituciencar. Akava haljovela kaj trubuj te kerel pes promocija pe LTK-ski rolja anglal o terne, numa thaj anglal e lokalno institucije.

E LTK-skiri buti trubuj te ovel dikli phutardes thaj baši sako jekh zainteresirimo terno manuš, specijalno soske o LTK si javutno reprezentativno badani kova so prezentirinela thaj reprezentirinela savorengere interesija. Kidijal važno si o LTK te ovel transparentno thaj otčetno anglal e terne kotar i komuna, kote so specijalno rolja si i relacije e javutnipaja.

Kotor katar e majvažno javutne phutarde informacije vaš e relacije e javutnipaja ko Lokalno ternengoro konsilo si:

- So si e LTK-ski buti? Kola si oleskere palutne resarina thaj pe soste si o fokuso ki olengeri buti e ternencar?
- Ko kerela ole, kola si e džene thaj savi si olengeri rolja?
- So de vakti si o mandati ko Lokalno ternegero konsilo?

- Si li e Konsile oleskeri programa, budžeto thaj reportija kola so šaj te arakhen pes?
- Pe savo drom thaj save kanalija šaj te resljarel pes te avel pes ko kontakto e LTK-eja?

E dende dževapija ko akala phučipena trubuj lokeste te oven resljarde, a teleder ka arakhen droma baši jekh kotor sar te kherel pes adava.

3.3.1 Definicije thaj ciljora e javutne/publično/ relacijencar

E relacije javutnipaja dena šaipe pala i komunikacija e LTK-ske e javutnipaja trujalj avera kanalija thaj instrumentija ki komunikacija kola so šaj resaren pes. E relacije e javutnipaja si plansko thaj kontinuirimo proceso pe informiribe thaj trujal javera instrumentija. Te šaj te konfirmirinel pes adekvatno instrumento baši i komunikacija trubuj te konfirmirinel pes savo si o komunikacijako ciljo, savo mesažo trubuj te del pes ko javutnipe thaj dži kaste ka resel. E instrumentija šaj te oven: veb-rigora, reportija, vakeripa baši nesoste, rigora, intervjuora, javutne khedina, kheribe info ko digatalno socijalno drakina, organiziribe khedina baši konsultacije thaj informiribe, thaj aver.

Baš o LTK butivar interesrime riga si: e Komunakere terne, i Komuna olakere bučharencar thaj javere badanencar sar e Komunakero Konsilo o šerutno/tni, medije, o lokalno džijani thaj avera.

E terne ki Komuna, bizi razlika si ja palem nane džene ko Konsilo, nae klejaki grupa baši kaste si formirimo thaj kerel buti o LTK. Akatar važno si te ničerkele pes i kvalitetno komunikacija e ternencar sar primarno ciljo grupa ko Konsilo.

Teleder si potencijalno forme upral save so si kerdo buti, trujal kola so šaj lokore thaj efektivno te ničekera e komunikacije te len than thaj e terne.

Ko planiribe thaj legaribe e komunikacijako specijalno važno si te oven resljarde sa e terne. Akava phenela:
- E komunikacije e LTK-ske te oven resljarde ko sa e čhibja kola so vakerena pes ki Komuna;
- E komunikacije te oven resljarde e terne manušenge kola so kovle sastipaja (trujal kerde audio-materijalija, keribe hramovde translacije ko video, e kašukenge te kerel pes nišanengeri čhib, te lel pes dokumentengero formati kova ka ovel resljardo baši e audio drabaribe thaj aver);
- I komunikacija e Komunaja te kerel pes sigurno te ovel resljardi ki veb-rigori thaj e prostorije thana ki Komuna;
- Khana organizirinena pes e khedina trubuj te lel pes telal i sama e lokacijako resljaribe sa e terne manušenge. Majalče deibe godži baši adava o LTK šaj te resljarel kotar e ternengere organizacije kola so kherena buti pe akava umal e ternencar kolen so isi nesavo invaliditeto thaj sar von te len than thaj te oven konsultirime.

3.3.2 Online avipe

O Lokalno ternegero konsilo ki Komuna trubuj te ovel on line ko khedipe kova so šaj te lel pes baši:

1. **Konsultacija:** komunikacija trujal i e-pošta, on-line phučiba, phučibasko lil ja palem anketa te khedel pes e ternegero gindipa;
2. **Pala soste si kerdo buti:** Te phenen pes phutardes o programe baši i buti thaj e bukjakere reportija te šaj e terne lokheder te oven informirime baši e Konsileskeri buti;
3. **Informiribe:** Ničikerdo legaripe, ja vakerdo ažuriribe ki veb-rigori kotar o Lokalno ternengoro konsilo thaj fejsbuk/instagram rigora, bičalipe maseskere biltenija;
4. **Kontaktiribe:** Lista e e-adresencar, fejsbuk grupe, Zoom, Messenger, Viber, WhatsApp si instrumentija kolencar so šaj te kerel pes komunikacija e ternencar.

3.3.3 Javutne khedina

O lokalno ternengero konsili ki Komuna šaj te organizirinel javera tipija kotar e javutne khedina baši e ternegere trubuimata thaj baši e Lokalno ternegero konsilo, sar misal: javutne debate thaj diskusije; konsultativne khedina, trujale mesaja; avera khetanutne akcije thaj konsultacije e ternencar.

Angleder te crdel pes e organizacijaja pala o khedin, trubuj te konfirminel pes o ciljo – šaj li ki adaja khedin te šunen pes e ternengere gindipa, te oven kosultirime e gindipa ja palem te prezentirinel pes i buti kotar o LTK. E khedina trubuj te oven organizirime ki koperacija e komunaja. Ola trubuj –te oven informirime baši e khedina,te den than, te ovel olen olengero reprezentatoro thaj te den olengere rekomandacije baši o khedipasko organiziribe. E khedina šaj te oven organizirime thaj kotar e aver zainteresirime riga (sar misalkotar i Komuna, ternegere organizacije, sikljovne, thaj avera.), e LTK te ovel oleskere reprezentatore. Ko asavke kejsija o LTK-sko reprezentatori trubuj te ovel koordinirimo e dženencar kotar o LTK thaj e Komunaja baši oleskero leibe than.

3.3.4 Socijalne medie thaj veb – instrumentija baši i komunikacija

On line leibe than kotar o LTK si but važno soske odori si e klejako javutnipe so interesirinela e –ternen. Naj važno numa te lel pes than ko online khedin, numa te del pes ničale informacije baši e LTJ aktivitetija, te nišakerel I pes komunikacija e ternencar. Sakova lokalno ternengo konsilo trubuj te ovel olen čivde informacije pe Komunakeri veb-rigori.

– Subrigori pala e LTK ko tasviri kotar e Komunakeri veb-rigori

Ki veb-rigori kotar e lokalno gaverno trubuj te kerel pes sekcija ja pale subrigori baši o LTK te šaj sakova te reslajrel ola thaj pe organizirimo drom te dodžanel e informacije. Odori trubuj te oven resljarde akala informacije:

- Kontakt-informacije kotar o LTK (telefonesko numero, adresa thaj e-adresa);
- Informacije baši e dženego khedin ko LTK, olengere e-adrese thaj telefoneskere numerija;

– Butikeribaskoro reporto kotar e LTK pala e palutne berša, važneder dokumentija kotar o Konsilo (Butikheripaskere regulacije, Programa baši i buti).

– Fejsbuk-rigori

O Facebook si važno elemento ko on-line leibe than khana ovela lafi baši avdisutni komunikacija e ternencar thaj ko javutnipe. Te o LTK lela decizija te ovel ole oleskeri oficijalno rigori ko ko Fejsbuk, baši adava trubuj te informirinel e Komuna. I rigori trubuj ničale te ovel astardi e nevipencar baši e aktivitetija, te keren pes konsultacije thaj te del pes ničutno profesionalno dževapi pe sa e bičalde mesažora kola so avena ki rigoreski pošta.

– Elektronsko adresa

O Lokalno ternego konsile trubuj te ovel ole oleskeri elektronsko e-adresa, thaj ka ovel javutne phutarde ikaldi ki veb-rigori thaj ko javera rigora ko socijalno drakina. I adresa sar kanalo baši i komunikacija e ternecar trubuj ničutne te dikhel pes, sar te del sakana palpale dževapi pala e mesažija kola so avena. O džene kotar o konsilo trubuj te džanen so hramonela ko mesažija kola so avena ki e-adresa.

4. LENDINI LITERATURA

1. Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike („Oficijalno Gazeta ki RUM “,n.o. 10/2020 berš)
2. Kanuni baši jekh thaj jekh šaipena maškar e murša thaj e džuvlja („Oficijalno Gazeta ki RUM “, no. 6/2012; 166/2014 berš)
3. Agencija baši e terne thaj sporto, Ternengeri nacionalno strategija (2016-2025) berš
4. Ministeriumo baši e bučaripe thaj socijalno politika, Strategija baši o džender jekhipe (2013-2020) berš
5. Khetanutne nacije, Konvencija pala e čhavengere nijamijaK (Njujork, 1989 berš.)
6. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth, „Youth Policy Essentials“, 2019
7. Evropako Konsilo, „Phenen tumaro – Lilvastoro baši i revidirimi Europako čaptero/šero/baši e ternengi participacija ko lokalno thaj regionalno dživdipe “, 2015 berš
8. Koalicija kotar e ternengere organizacije AKANA, „Vastliloro baši e lokalno strtegijakere kreiriba “, 2010 berš
9. Fondacija-Biznis korkorutne servisija baši e terne, „Vastliloro baši e ternengere politike participacija thaj prezentacija “, 2018 berš
10. European Union, EU Youth Strategy (2019-2027)
11. A Toolkit on Quality Standards of Youth Policy”, (2016)
12. European Youth Forum, „Policy paper on youth rights”, (2012)

5 PAŠKERNAVNI/PRILOZIJA/

Paškernavni /Prilozija/baši i Komuna

Paškernavno 1 – Lendine phundre baši Lokalno ternengo konsilesko formiribe

*Detalno mothovibe pala e lendine phundre resljardo ko kotor 2.3 pe rigori 28

1. **Statutarno decizija kotar e Komunakero Konsilo baši paruvipe thaj /ja pale doperdipe e Komunakere Statuteja** – Formiribe palo specijalno badani ki Komuna: Lokalno ternengero konsili.
2. I komuna hramonela **Akharipe pala formiribe Inicijativno odbori (IO).**
3. **Akharibe pala e dženengo leibe than ko konstitutivno Lokalno ternengo Sombešipe** – O Inicijativno odbori trujal i Komuna ikalela avri Javutno akharin baši e dženego leibe than ko Lokalno ternengo konsilo.
4. **Konstitutivo khedin kotar o Lokalno ternegoro sombešipe.**
5. **Akharipe pala e dženego alusaribe kotar o Lokalno ternengo konsilo.**
6. E alusarde džene kotar o Lokalno ternengo konsilo si **verifikuime kotar e Komunako Konsilo** pala i resljardi decizija baši e dženengo alusaribe kotar e rernengo Sombešipe ki Komuna.
7. Pala i verifikacija, pe avgo khedin o Lokalno ternengo konsilo **alusarel prezidento/dentka thaj dujto prezidento/dentka ko Konsilo** thaj khetane e dženencar anena pes e **Butikeripaskere regulacije**.

Paškernavno 2 – Komunakeri Decizija XXX baši paruvipe thaj doperdipeko Komunakoro Statuti XXX

Pala i funda kotar o dženo XXX kotar e Komunakero Statuto XXX („Oficijalno Komunaki gazeta XXX"), pala i funda kotar o dženo 21 thaj dženo 36 stavi 1, nukta 1 kotar o Kanuni baši o lokalno gaverno ("Oficijalno gazeta kotar e RUM"no 05/2002), dženo 16 kotar o Kanuni baši ternengi participacija thaj ternegere politike, e Komunakero Konsilo ki khedin XXX pe khedin astardi pe dive XY.XY.2021 berš, andas:

DECIZIJA

Te kerel pes paruvipe thaj doperipe ko Komunakero Statuti XXX

Dženo 1

Akale decizijaja kerel pes paruvipe thaj doperipe ko Komunakero Statuti XXX.

Dženo 2

Bahani/predlog/-paruvipe, Komunekero Šerutno XXX ka del olen dži ki Statutarno – juristikani-komisija ko Komunakero Konsilo XXX te ovel dikli thaj lendi andre.

Dženo 3

I decizija khuvela ki zor pe 8-toto dive kotar olakero ikalipe avri ki „Oficijalno Komunakeri gazeta XXX ".

Mothovibe

Ko Komunakoro Statuto XXX, ko Šero III ORGANIZACIJA THAJ BUTI E KOMUNAKERE BADANENGE

Pala o dženo XX čhivena pes neve džene kola so phenena:

Dženo XX-a

LOKALNO TERNENGO KONSILO

Ki Komuna formirinela pes Lokalno ternengo Konsilo sar deibasko godži badani ki Komuna ciljosar e terne aktivno te len than ko javutno dživdipe ki Komuna.

Terne si dizutne ki Komuna XXX, ko berša kotar o 15 dži ko 29 berš sar so phenel o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike.

E terne kotar o stavi 1, kotar i Decizija, šaj te oven alusarde baši prezidento/ka ja palem dujto prezidento/tka ko Lokalno terenengo konsilo ki Komuna XXX, numa te si dizutne ki adaja Komuna XXX.

Dženo XX-b

I Decizija baši formiribe o Lokalno ternegero konsilo anela ole e Komunakero Konsilo pali i funda kotar e pozitivno kanuneskere regulacije.

Dženo XX-c

BUTIKHERIPASKERE REGULACIJE

Ko tasviri kotar e butikheripaskere regulative ko Lokalno ternengero konsilo si:

- Dela bahani nukte ki agenda ko Komunakero Konilo, kola si panle e ternencar;
- Inicirinela phučiba baši e terne khetane e e butikheripaskere regulativencar baši e terne ki Komuna;
- inicirinela, lela than, thaj dela pala-palutne informacije ko proceso khana kerela pes i lokalno ternegeri strategija thaj e avera politike;
- dela informacije dži ko Komuna, pala e phučiba kola so si panle e ternencar thaj
- dela godži thaj prezentirinela bukja kola si khetane e KTPTP.

Dženo XX-d

I komuna hramonela akharipe baši formiribe Inicijativno odbor (IO) khetane e dženeja 17 kotar o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternegere politike. Ko IO šaj te len than ternikane organizacije, organizacije baši e terne, političko angažirime terne, sikljovutne thaj studentonge organizacije sar vi avera ternengere organizirime forme kola so kherena buti thaj funkcionirinena ki Komunakeri teritorija thaj mangena te len than ko LTK formiribe. Ki akharin phenela pes kaj o Inicijativno odbori kherela pes numa jekhvar te kerel pes i konstitutivno Lokalno ternengo sombešipe baši o terne, isi ole majbut 5 džene thaj pala o suksesivno Sombešipasko akharibe o Sombešipe pandela pes, ja pale vakerdo oleskero mandato agorkerela.

O Inicijativno odbor trujal i Komuna dela avri javutno akharibe baši e dženengo khedin ko Lokalno ternengo sombešipe. Ko javutno akharibe si sikavdo o drom sar te kerel pes i registracija, phende si e kriteriumija kola so trubuj te oven perde baši i registracija thaj phendini si data dži kana s ii registracija. I akharin trubuj te čivel pes ki Komunaki veb-rigori, te šaj te ovel resljardi kotar e terne, te ulavel pes ko buteder javutne thana, ko socijalno drakina ki Komuna, dži ko medije tha sa e zainteresirime riga (forme kotar e ternengero organiziribe).

Organiziribaskere forme thaj o khetanipa kola so šaj te len than ko Sombešipe na trubuj te oven registririme ki Komuna, numa musaj te ovel olen aktivitetija ki Komunakeri teritorija. O delegato thaj o dujto delegato trubuj te oven dizutne ki komuna ko berša kotar o 15 dži ko 29 berš.

O Inicijativno odbor inicirinela thaj legarela i konstitutivno khedin kotar o Lokalno ternegero sombešipe khetane e odgovorno manušeja kotar i Komuna.

Kotar o Lokalno ternego sombešipaskere jekhina alusarela pes thaj dela pes hango baši trine dženengi komisija, khedini kotar e terne, savi si odgovorno te dikhel sar džala o sasto proceso baši e dženegere alusariba ko Lokalno ternengo konsilo. Ki konstitutivno khedin kotar o Lokalno

ternengero konsilo alusarela pes Prezidento/tka kote so garade sako korkoro dela pesko hango. Sakova dženo kotar e ternengo sombešipe šaj te ovel kandidato baši o prezidento/tka ja pale šaj te ovel dendo bahani/predlog/kole so isi arka kotar majhari 3 džene kotar e ternengo Sombešipe. O mandato e dženengo ko ternengo Sombešipe genindoj thaj e prezidento/tka astarela vakti kotar e duj berš nijameja pala vi da jekh alusaribe.

Ki konstitutivno khedin, o Lokalno ternengo sombešipe anela decizija baši e komisijako formiribe dži ki aver khedin kotar e ternengo sombešipe i Komuna trubuj te kerel e Butikheripaskere regulacije.

I avgo khedin kotar o Lokalno ternengo sombešipe (sigate pala i konstitutivno khedin) akharela e alusarde Sobešipaske prezidento/tka. Ki khedin lela pes andre/ usvoinela pes/ o Butikheripaskere regulacije kerdo thaj bahanindo kotar e komisijaki rig thaj anela pes baši i Decizija te hramonel pes Javutno akharipe baši formiribe Lokalno ternengo konsilo ki Komuna, kote so e kriteriumija i khetane e Knauneja baši e ternengi participacija thaj ternengere politike. O javutno akharibe ikalela pes ki Komunakeri veb-rigori, ko socijalne medije, sa e ciljoja te oven informirime majbut terne manuša ki Komuna. O akharibe trubuj te ovel ko vakti kotar e majhari 10 divesa kotar o dive kotar oleskoro ikalibe avri.

Pala e resljarde registarcije kotar e kandidatija baši e džene ko Lokalno ternegoro konsilo, o kompetento manuš, vakerdo avere lafencar o bučari baši e terne i dokumentacija kotar e sa registririme terne dela dži ko prezidento/tka kotar o Sombešipe kola so akharenanevi Sombešipaski khedin. Ki khedin kotar o Lokalno ternengo Sombešipe akharena pes e delegatija kotar o ternengo Sombešipe kola so kergje peske registracija baši džene ko Lokalno ternengo konsilo, thaj von perena e rodibaskere kriteriunija kotar o akharin.

Trine dženegi verifikacijaki komisija kotar o Lokalno ternengo sombešipe (kerdi ko vakti kotar i konstitutivno khedin) dikhela o sasto procesi pe dženegere alusariba ko Ternengo konsilo ki Komuna thaj trubuj te kerel verifikacija pe olengere mandatija sar delegatija.

E kandidatija baši džene ko Lokalno ternengero konsilo šaj te keren harni prezentacija kotar olengeri programa angleder e e Sombešipaskere džene, pala so džala e alusaribaskeri procedura. O lokalno ternengo sombešipe alusarela dženen kotar o Lokalno ternengo konsilo dromeja pala korkorutno garavdo deibe hango kote so nijami baši deibe hango isi e delegaten kotar o Lokalno ternengoro konsilo. Baši e džene ko Lokalno ternego konsilo genena pes odola so resljargje majbut hangora kotar e delegatengi rig so lije than ki khedin, leindoj sama pala e balansirimimaškar e murša thaj e džuvlja.

O numero e dženengo ko Lokalno termemgo konsili si neparno thaj na nakavela buteder kotar e jekh kotar e trin džene ko Komunakero Konsilo. E dženen kotar o Lokalno ternengo konsilo isi mandato kotar o duj berš nijameja pe da jekh alusariba.

E kandidatija baši e džene ko Lokalno ternengo Konsilo dena bahani baši e: biradžekere organizacije, ternengere asocijacije, sikljovnakere khedina, studentenge konsilija thaj javera organizirime ternenge forme.

Pala i funda kotar e hramonde bahanija kotar e manuša so dije olen pala o dendo bahani kotar i Komisija pala e mandatenge phučiba, alusariba thaj nominacija, E Komunakero Konsilo XXX alusarela thaj mukhela e Lokalno ternengo konsile pala i decizija kotar o Lokalno ternengo Sombešipe. O Lokalno ternengo konsilo kotar oleskere jekhina alusarel prezidento/tka dujto prezidento/tka, khetane e Bitikheripaskere regulacijencar kotar o Lokalno ternengo konsilo.

Dženo XX-e

O Komunako Konsilo šaj te ikalel avri e dženen kotar o Lokalno ternengo konsilo thaj angleder agorisardo mandate baši:
- personalno dženesko rodipe kotar o LTK,
- bizi vakerindoj došalo si so na avela ko khedina kotar e ternegero Konsilo.

Dženo XX-f

O lokalno ternengo konsilo astarela ničutne khedina odoborom koborom so trubuj, numa majhari jekhvar ko masek. O Prezidento/tka kotar o Lokalno ternego konsilo akharela thaj legarela e khedina. O Prezidento/tka e Konsileski trubij te akharel vondredno khedin e te o Ternengo Konsilo del bahani kotar e majhari 1/3 kotar e LTK džene.

O Lokalno ternengo konsilo anela e decizije e madžoritetenge hangeja thaj ki khedin lela than e LTK madžoriteta kotar e totalno alusarde džene. E Lokalno ternengero konsileski buti pašeder konfirminela pes e Butikheribaskere regulacijencar.

O lokalno ternegero konsilo šaj te formirinel saste vakteske ja palem harne vakteskere bučarne badanija baši tikneder krugija baši keribe buti, baši individualno ternege grupe ja palem baši problemija kola si pangle e ternencar.

Dženo XX-e

O Lokalno ternengero konsilo anela i butikheribaskeri programa baši e LTK thaj dela ola dži ko Komunakero Konsili sakova kalendaresko berš.

I programa baši i buti, o Lokalno ternengo Konsilo anela pes khana isi hangongi madžoriteta kotar e sa džene ko LTK. I programa anela pes thaj dela pes pala i konfirmacija anglal e Komunakero Konsilo XXX majkasno dži ko 31 oktombro ko ničutno berš, baši o jekh berš so avela.

BUTIKHERIPASKERE RESURSIJA BAŠI E TERNENGORO KONSILI

I Komuna XXX ulavela dela finasije baši i buti ko Lokalno ternengero konsilo dela than kote te astaren pes e khedina kotar e Konsilo baši e terne ki Komuna XXX.

Kotar e komunako budžeto, ulavena pes love dži ko majhari 0,1 % pe beršeskero nivo kote so genena pes e butikheribaskere resursija kotar o LTK khetane e adoptume lendine ande e beršeskere programaja.

E džene ko Lokalno ternegere konsilija nane pokinde baši olengeri buti.

E profesionalno thaj e administrativno bukja baši e trubuimata ko Lokalno ternengero konsilo kerela olen i administracija ki Komuna XXX, ja palem vakerdo i bučarni/no baši e terne sar so phenel o Kanuni baši ternengi participacija thaj ternengere politike.

Paškernavno 3 – Javutno akharibe baši formiribe Inicijativno odbor

JAVUTNO AKHARIBE BAŠI FORMIRIBE INICIJATIVNO ODBORO/BORDO/

I Komuna hramonela Javutno akharibe baši formiribe Inicijativno odbor (IO) sar so phenel o dženo 17 kotar o Zakono baši e ternengi participacija thaj ternengere politike.

O inicijativno odbor si neformalno grupa kasko ciljo si te oven konsultirime e terne thaj te prezentirinen pes olengere interesija ko Kosileskero kreiribe. E dženegoro numero ko Inicijatovno odbori si pandž thaj numa adala dženen isi rolja te formirineno Lokalno ternengo konsilo baši e terne. E IO-sko vakti si harne vakteskethaj agorinela khana akarela pes o avgo Lokalno ternengo sombešipe. E Komuna isi obligacija baši olengeri selekcija, i buti oleste si koordinirimi arka dela o bučarno/ni baši e terne ki Komuna.

Inicijativno odboreski rolja thaj buti:

- Deibe arka e Komunake khana kreirinela thaj revidirinela e aktija thaj e decizije kola so si kerde baši o formiribe thaj i buti ko LTK;
- Hramovibe akharin pala e Konstitutivno lokalno ternengo sombešipe sar so si phendo ko Komunakero Statuto pala o javutno principo thaj transparentnost;
- Koperacija e Komunaja khana organizirinela pes thaj kerela pes o Konstitutivno lokalno sombešipe baši e terne.

Ko IO šaj te len than e ternengere organizacije, organizacije e ternenge, političko angažirime terne, sikljovutne thaj studentonge organizacije sar vi avera organizirime ternenge khetanipa kola so kerena buti thaj funkcionirinena pe Komunakeri teritorija thaj mangena te len than khana formirinela pes o Konsilo.

Dokumentija sav so trubuj:

- Organizacijako/grupako/associjako portfolio,
- Beršeski butikeripaski programa,
- Reporto baši e aktivitetija e ternencar kotar o nakhlo berš,
- Nominacijako lil baši dženo ko Inicijativno odbor thaj kontakt informacije,
- Harno motivacijako lil kotar o nominirimo dženo thaj oleskeri harni biografija.

Sar te keren registracija:
I-meil:
Adresa:
Vakti baši i registracija:

Paškernavno 4 – Javutno akharibe pala o Lokalno ternengo sombešipe

JAVUTNO AKHARIBE PALA O LOKALNO TERNENGO SOMBEŠIPE

O Inicijativno odbor baši formiribe lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX hramonela thaj dela avri akharipe pala džene ko Lokalno ternengo konsilo.

O akharibe si phutardo sa e terne organizacijenge, organizacije baši e terne, političko terne angažirime, sikljovutne thaj studentonge organizacije thaj avera forme kotar e ternengere khetanipa kola so ka peren akala kriteriumija:

- Te ovel olen aktivitetija ki Komuna XXX;
- Te oven formirime thaj aktivno majhari jekh berš angleder akale akharibasko phutaribe;
- O delegato/gatka thaj o dujto delegato/gatkate si dizutne ki Komuna XXX thaj te ovel olen kotar e 15 dži ko 29 berš.

Registracija: Sa e zainteresirime organizacije kola so perena akava kriteriumo trubuj te bičalen akala dokumentija pe e-meil adresa: xxxxxxxx thaj te den olen ki Komunakeri arhiva ki Komuna XXX, ul. XXX kote so ka hramonen Aplikacija baši e džene ko Sombešipe ko ternengo Konsilo.

Dokumentija so trubuj:

1. Organizacijakero butikeripasko portfolio.
2. Motivacijako lil pala leibe than ko Lokalno ternengo sombešipe, numa na buteder kotar jekh rigori.
3. Beršesko reporto baši kheribe buti kotar o nakhlo berš koleja so dela pes konfirmacija kaj i organizacija ko nakhlo berš sine aktivno o naklo berš e kerde aktivitetetncar baši ja pale e terne ki Komuna XXX.
4. Delegateski/gatkaki thaj e dujtone delagateski/kaki nominacija e kontakt informaciencar kotar e reprezentatora.

Vakti dži khana tavdela i registracija _____(data) dži _____(data).

E aplikacije ka oven dikhle kotar e Inicijativno odboreski rig baši formiribe Lokalno ternengo Sombešipe ciljosar te kerel pes selekcija ko Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX.

Baši buteder informacije baši o akharipe šaj te phučen ko akala kontaktija: (kontakt: i-meil ja palem telefonsko numero).

Paškernavno baši o Lokalno ternengo konsilo

Paškernavno 5 – Butikheribaskere regulacije baši o Lokalno Ternengoro Konsilo

BUTIKHERIBASKERE REGULACIJE BAŠI OLOKALNO TERNENGORO KONSILO

GENERALNIKANE ODREDBE/PROVIZIJE/

Dženo 1

E Butikheribaskere regulacijencar phenela pes sar te kerel pes i buti thaj e decizije ko Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX (dureder ko teksti: LTK ki Komuna XXX).

Dženo 2

O lokalno ternegero sombešipaskeri buti si javutni koleste lena than sa e tipija kotar e organizacije, sar so phenela o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternegere politike kola kerde peske registracija ko javutno akharipe baši participacija ko LTK ki Komuna XXX.

Ko Sombešipe lena than sa e registririme organiziribaskere forme olengere delegatencar.

Ko Sombešipe lena than e Komunakere reprezentantija.

KONSTITUTIVNO KHEDIN KOTAR O LOKALNO TERNENGO SOMBEŠIPE

Dženo 3

Ki konstitutivno sednica kotar o Lokalno ternengo sombešipe ki Komuna XXX alusarela pes prezdento /tka agjar so korkori garvde sarine den pesko hango. Sakova dženo kotar e ternengo Sombešipe šaj te ovel kandidirimo baši prezidento/tetka ja pale kandidati šaj te ovel dži dženo sar dendo bahani/predlog/kotar majhari 3 džene kotar e ternengo Sombešipe.

E dženengero mandato kotar o Lokalno ternengo sombešipe genindoj tha e prezidete /tka si duj berš nijameja pala olengero vi da jekhutno alusaribe.

O prezidento/tka si o glavno reprezentatori thaj prezentirinela o Lokalno ternegero sombešipe. O prezidento/tka legarela o sasuitno procesi ki khedin kotar o Lokalno ternegero konsilo, prezentirinela ole angleder e Komunakere badanija, džala pala e dženengere dromeskere dvakheripa kotar e ternegero Sombešipe ki olengeri buti.

E džene (delegatija thaj delegatke) kerena buti te implementirinen e aktivitetija kotar o LTK, lena than ki dokumentengi preparacija thaj aver aktivitetija

DELEGATESKERE NIJAMIJA THAJ OBLIGACIJE

Dženo 4

E delegate isi nijami thaj obligacija te lel than ko LTK thaj te lel than ko deciziengo leibe.

O delegato savo so našti te avel ko Sombešipaskoro khedin, isi ole obligacije trubuj majangle te informirinel e prezidente/tka angleder o LTK-skero khedipa.

Baši sakone delgatesko avibe isi evidentno lil so si phutardo khana astarena pes /kerena pes/ e khedina.

Khana dela pes konfirmacija pala i agenda lena pes andre /usvoinela pes/o hramovde lende minutija kotar e angluni astardi Somešipasko khedin.

E delegatija šaj te čiven hramosarde komentarija ja palem peske gindipa ko lil thaj te roden te keren pes andre adekvatno paruvipena ja palem doperipa.

O Sombešipasko prezidento kerela konstatacija kaj o hramovdo minutengo lil si usvoimo kaj naj čuvde avera komentarija, ja palem vakerdo kaj ko lil si kerde e paruvipena thaj e doperde bukja.

SOMBEŠIPASKERE BUČARNE BADANIJA

Dženo 5

Khana ka verifikuinel pes o kvorum pala o bahani kotar o Prezidenti/tka o Sombešipe selektirinela:

- Verifikacijaki komisija – kerdi kotar e trin džene kotar e delegatija kote so jekh olendar si prezidento/tka ki komisija;
- Hramovno thaj duj lileske verifikatorija; thaj
- Avera bučarne badanija so o Sombešipe ka anel ka phenel dži kote trubuj.

LEIBE DECIZIJA

Dženo 6

O Sombešipe ka kerel buti thaj ka lel decizije dži kote isi 50 % kotar oleskere džene plus jekh kotar o totalno dženego numero ko Sombešipe.

O Prezidento/ka kotar i verifikacijaki komisija akharel e delegaton te phenen si li akate thaj dela konfirmacija pala olengero numero.

E decizije anena pes e hangoskere madžoritetataja kotar e delegatija so avile ki khedin. E decizije anena pes e prosto madžoritetaja.

Sakone delegate isi nijamo palo jekh hango.

Dženo 7

Baši e sa decizije del apes hango phutardes numa garavdes baši e dženegoro alusaribe ko Lokalno ternegero konsilo.

Alusarde si okola kandidatija kolen so isi majbut hangongo numero numa telal i kondicija dži kote o totalno hangengo numero si baši e sa kandidatija, zbirno si buteder kotar e dopašutno numero kotar e sa prisutno ko Sombešipe. O javutno deibe hango kerela pes e tehničko resursencar. E delegateske dela pes alusaribasko lil.

O Sombešipe šaj te lel decizija o alusaripe te ovel garavdo pala o dendo bahani kotar o prezidento/tka ja pale e dende bahaneja kotar o jekh delegate/tka koleskoro rodipe ka ovel alusardo ko Sombešipe.

O garavdo alusaribe kherela pes e alusaribaske lilencar. E alusaribaske lila trubuj te aven jekh. Ko alusaribaske lila baši selekcija si hramonde e kanditatenge anava thaj e familijakere anava jekh pala o aver, pala i abeceda kotar e familijako anav.

O prezidento/ka trubuj baši e alusaribaskoro vakti te obezbedinel kondicije uslovija bašo o garavdo alusaribe.

Baši navažno liloro kova nae te genel pes si okova alusaribasko lil kote sigurno našti te kerel pes verifikacija baši kova kandidato o delegato/ka dija pesko hango.

Dženo 8

Sakova kandidato kova so si nomirimo baši nesavi pozicija isi ole nijami te kerel harni prezentacija anglal e delegatija/tke.

Dženo 9

Pala o verifikuimi selekcija i verifikacijaki komisija kotar o Lokalno Ternengero konsili hramonela reporto e lileja listaja kotar e selektirime kandidatija thaj o Lokalno ternengo konsilo usvoinela o hramovibe kova so dela pes thaj ko Komunakero Konsilo baši e mandatengi verifikacija.

Dženo 10

Sakova alusardo dženo kotar o Lokalno ternengo konsilo šaj te ovel muklo avrijal olestar kotar e Sombešipaski rig, pala o dendo bahani kotar o delegato/tka kotar o Sombešipe pala e aktoskeri implementacija khana alusarela pes pakivivalipe.

O sombešipe šaj te mukhel avri individualno dženen, ja palem te ikalel sa e dženen kotar o Lokalno ternengo Konsilo kolektivno.

O sombešipe baši asavki inicijativa lela decizija e madžoritetaja sar so si hramovdo ko Butikheripaskere ingerencije.

HRAMOVIPASKO LIL

Dženo 11

Baši e Lokalno ternegero konsileskero butikheribe hramonela pes lil.

Ko hramovdo zapisniko isi fundavne informacije baši i buti ki khedin, dženengere anava so lije than ki khedin, bahanija, gindipa kotar e bučarno badani, dikhiba kotar o bučarno badani, rezultatija kotar e sakova alusariba, so si dende thaj e kledaripa so si usvoime e phučibaja kotar i agenda.

O prezidento kotar o LTK, harmovibaskoro manuš thaj duj verifikuibaskere manuša hramonena pesko anav tele thaj si odgovorno baši o čahutne informacije ko lil.

Baši o hramovibasko kheripe thaj arakhibe kotar e orginalija kotar e hramovde minutija kotar e khedina lena sama e džene kotar o Lokano ternegero konsilo thaj e ternengo bučari kotar i Komuna.

KHANA NA ASTARELA PES I KHEDIN

Dženo 12

Khana nane kvorum, vakeraja konkretno e naj dost džene, ki vakerdi khedin o Sombešipe na astarela pes.

O prezidento/tka na astarela i khedin thaj voj/vov phenela e dženege i nevi data pala i aver khedin kana ka ovel, e dženenge so naj odori bičhalela akharina pe elektronsko drumo.

KHEDINAKO AČAVIBE

Dženo 13

I Sombešipaski khedin ačavela pes khana:

- Khana tavdela i khedin e dženengoro numero teljarela pes telal o hramovdo numero baši e khedinako astaribe;
- Khana ki khedin soske i agenda si buvli našti te agorisarel pes sa jekhe diveseske;
- Khana činavela pes o lafikheribe thaj na džala sa pali agenda isi hemibe kova so o prezidento/ka našti te činavel;
- Khana isi dženegero khedipasko dajani, numa na lungeder kotar e duj časija; thaj ko aver kejsija.

KHEDINO KLEDARIPE

Dženo 14

Pala o lafikheribe thaj leibe decizija pala sa e nukte ki agenda, o prezidento/ka ikalela avri kaj kledarela i khedin, phenela kaj ikhedin si agorsardi.

TRANZITNO THAJ FINALNO ODREDBE/PROVIZIJA/

Dženo 15

Akala butikheripaske regulacije avena ki zor kotar o momento ko olengero alusaribe kotar e Sombešipaski rig.

I konstitutivno khedin, sar thaj sa e javera Sobešipaskere khedina vakerena pes angleder 10 divesa angleder te oven astarde e khedina. Angleder e khedina bičalela pes thaj o butikheripaskoro materijali baši o Sombešipe.

Paškernavno 6 – Decizija pala e dženengo alusaribe ko Lokalno ternengero konsilo

Dži ko
Familijako anav thaj anav:
Komunako Konsilo XXX

D E C I Z I J A

Lokalno ternegero sombešipe ki data _____, berš astarda i khedin kote so alusarde pes e džene kotar o Lokalno ternegero konsilo ki Komuna XXX.

Pala i fundavni decizija e numereja ____ ki Komuna XXX baši formiribe Lokalno ternegero konsilo thaj khetane e Butikeripaskere regulacijencar dženo X, o Lokalno ternengo sombešipe andas akaja decizija:

Baši e džene ko Lokalno ternengo konsilo ko vakti baši e duj berša, kotar i _____(data) dži ki _____(data) alusarde pes:

1. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
2. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
3. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
4. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
5. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
6. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
7. Familijakoro anav thaj anav, organizacija
8. Familijakoro anav thaj anav, organizacija

E dženengo mandato ko Lokalno ternegero konsilo ki komuna XXX si duje beršenge.

Akaja decizija khuvela ki zor kotar o dive kana si kerdi verifikacija kotar e džene thaj e Komunakero XXX Konsileski rig, (data).

Than thaj data

Prezidento/ka ko Lokalno ternengo sombešipe
Familijakoro anav thaj anav potpis

Paškernavno 7 – Hramovipasko lil kotar i avgo bukjarni khedin sar thaj baši sakoja aver khedin kotar o Lokalno ternengoro konsilo

HRAMOVIBASKO LIL

Lokalno ternengo konsileski khedin, astardo pe _____ (data) crdija bukjaja ko _____ sati, ki sala kotar eKonsileskeri Komuna XXX

Manuša kola so lije than ki khedin:
1. Familijako anav thaj anav
2. Familijako anav thaj anav
3. Familijako anav thaj anav
4. Familijako anav thaj anav
5. Familijako anav thaj anav

O majphuro dženo phutarela i **avgo** khedin kotar o Lokalno ternengo konsilo. Ki avgo khedin kotar o Lokalno ternengo konsilo konstatirinela pes e dženengo numero, totalno numero e manušengo kola so avile sine XX thaj alusarela pes o FAMILIJAKO ANAV THAJ O ANAV baši o prezidento/tka ko Lokalno ternengo konsilo. Baši o dujtopresidento/tka alusarela pes FAMILIJAKO ANAV THAJ O ANAV.

Baši o agora alusarela sine pes o Hramovdo lil kotar o naklo khedin kotar o Lokalno ternengo konsilo (ko kejso khana kerela pes lafi baši i dujto khedin thaj dureder).

Dije HANGO: BAŠI – XX MAMUJ – XX NA PHENDE KHANČIK – XX

Konstatirinel pes kaj o Hramovdo lil si lendino andre.

O prezidento/ka prezentiringja o bahaneske nukte kotar i khedinaki agenda:

(Bahanija-nukte kola so na trubuj te oven jekh averencar, dži kote isi tumen avera nukte baši i diskusija, čhuven olen teleder. Akala nukte si numa misala).

- Butikheripaskere regulacije;
- Kheribe bahani programa kotar o Lokalno ternego konsilo;
- Promocija pe Lokalno ternengo konsilo maškar e terne ko lokalno thana;
- Vakeripe khana ka ovel i aver khedin...

Dženo kotar i grupa dopergja panda jekh nukta ki agenda baši e komunikacijakere droma e Komunaja.

Dija pes hango pala o bahani te doperel pes i agenda e nuktaja thaj o bahani si lendo andre kote sarine dije pesko hango baši pozitivno hango.

Dije HANGO: BAŠI – XX MAMUJ – XX NA PHENDE KHANČIK – XX

Konstatirimo si kaj i agenda baši o avgo khedin si lendi andre.

Baši i AVGO nukta kotar i agenda kerela sine pes lafi baši o bahani – butikheripaskere regulacije. Ki diskusija kerela sine pes lafi baši e obligacijengo definiribe kola si dende e prezideteske/tkake, thaj e dujto prezidenteske/kake. Pala i diskusija o badani-e butikheripaske regulacije sine lende andre.

Dije HANGO: BAŠI – XX MAMUJ – XX NA PHENDE KHANČIK – XX

Misal: Baši i **DUJTO** nukta kerela sine pes diskusija pala e trubuimata te kreirinel pes programaki buti. Definirinela pes o datumi baši sato divesesko khedin e dženencar khetane e koordinatokaja baši e programako planiribe. O dženo XX dela duj droma baši i konsultacija e ternencar te kreirinel pes i bukjaki programa baši o berš so avela.

Misal: Baši i **TRITO** nukta kotar i agenda kerela sine pes lafi pala o droma te kerel pes promocija pe Lokalno ternengo konsilo pe onlajn thaj trujal e lokalno mediumora pala e logoskero kreiribe thaj e promotivno materijalora.

Misal: Baši i štarto nukta dije lafi kaj i khedin ka ovel pe ——(data).

I agenda naklja pes.

Adaleja agoringja o avgo khedin kotar o Lokalno ternengo konsilo.

Prezidento/ka ko Lokalno ternengo konsilo ki Komuna
XXXX

Paškernavno 8 – butikheribaskere regulacije baši o Lokalno ternengero konsilo

Pali e statuteskeri funda kotar e Komunakoro XXX Konsilo („Oficijalno Komunakeri gazeta XXX" no. X), sar thaj i decizija baši o Lokalno ternego konilesko formiribe, pala o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternengere politike („Oficijalno gazeta ki RUM " n.o10/2020), Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX, pala i astardi khedin pe (data) andas akava vakheripe:

BUTIKHERIPASKE REGULACIJE
baši o
LOKALNO TERNENGO KONSILESKI BUTI ki Komuna XXX

Dženo 1

Akale butikheribaskere regulacijencar kerela pes lilengo leibe thaj deibe, pe savo drom sar trubuj te kerel pes buti thaj sar lena pes decizije ko Lokalno ternengro konsilo ki Komuna XXX (dureder ko teksti: LTK ki komuna XXX).

Dženo 2

O LTK-sko prezidento:

- Akharela o khedina thaj legarela olen;
- Dela potpis pe aktija kola so anela o LTK thaj lela sama pe olengeri implementacija;
- Kerela sigurno i buti thaj dela droma baši i buti thaj e akcije so kerela o LTK khetane e statuteja/Decizijajaj baši formiribe/Butikheripaskere regulacije;
- Lela napija baši implementacija kotar e LTK-ske kledaripa;
- Lela griža sar kerena pes e Programe thaj e planija baši e LTK-ski buti;
- Lela decizije khana ka keren pes e khedina, deibe godži pangle e phučibaskere dikibaja so si telal e ingerencije kotar o LTK.

Dženo 3

O LTK-sko prezidento/tka kana naj ki khedin paruvela ola o dujto prezidento/ka kotar o LTK.

Dženo 4

E džene kotar o LTK isi olen nijami thaj obligacije te:

- Len than ko LTK-ske khedina;
- Dena bahani pe varesave phučipena kola so si telel e LTK-ske ingerencije;
- Lena than ko leibe decizije thaj dena inicijative baši e Konsileskeri buti;
- Trubij te džanen so ovela thaj te len than ko materijalenge preparacije so anena olen o LTK;
- Te len than ki komisijengi buti.

Sakova džene isi nijami te rodel kotar o Lokalno ternengo sombešipe thaj o LTK te lel pesko gindo pala o phučibe so si važno pala e aktivitetengo thaj e politikengo implementiribe ko LTK.

Dženo 5

O dženo kotar o LTK kova so čhače našti te avel ki khedin, isi ole obligacija ko vakti te informirinel e Prezidentka/te. Te vareko lungeder vakti našti te avel ko khedina isi ole obligacija te informirinel e prezdente/tka thaj te rodel ulavdo konfirmacija/odobrenie/, baši kova so o LTK. Ulavde ka lel decizija sar so phenel o statuto thaj i decizija baši e LTK-sko formiribe.

Dženo 6

O dženo kotar o LTK si odgovorno baši prezentiribe thaj stavongero implementiribe kotar o LTK, thaj isi ole obligacija thaj te informirinel e dženen kotar o LTK (e prezidente/tka thaj e dujto prezidente/tka) baši sa e bukjengo kheribe so sine oleske dende.

Dženo 7

O LTK pala e regulacije astarela i khedin majhari jekhvar ko masek. Numa ko avera situcije šaj te astarel i khedin kana si hitno javer drom pala varesave aktivitetijathaj o prezidento/tka šaj te phenel baši o harneder vakti te kerel pes i khedin.

Dženo 8

Baši o vakti khana tavdela i khedin kotar o LTK hramonela lil kotar e lende minutija. Andre ko hramovibasko lil isi fundavne informacije baši i khedinaki buti, a specijalno pala e kledaripa, decizije thaj rešenie andine ki khedin pala e phučipengo dikhibe kotar i agenda. O hramosardo lil dela pes dži ko LTK dženee akahribaske lileja kote si čhuvde andre e sa eKomisijake dženege pheniba kolencar so konfirmirinela pes o rezultatija kotar o alusaribe, o Hramosardo lil si potpišimo kotar e sa e džene kola so alusarde.

Dženo 9

O hramovibasko lende minitengo lil kotar i khedin lela pes ande /usvoinela pes/ khana crdela i khedin. Khana lela pes andre o hramovdo lil, sakova dženo kotar o LTK-le isi nijavi te čhivel komentari. Sa e komentarija thaj gindipa kola so ka len pes andre ka keraren pes ko Hramovibasko lil.

Dženo 10

O pharuvipa thaj o doperipa ko akala butikheripaskere regulacije ka kerel pes agjar sar so s ii procedura thaj kana anena pes.

Dženo 11

Akala butikeripaske regulacije khuvena ki zor kotar o dive khana si ande.

Data thaj than

Prezidento/ka ko
Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX

Paškernavno 9 – Decizija kotar o LTK baši e beršeskeri programa so bičalela pes dži ko Komunakero konsilo te lel pes andre

Pali o Kanuni baši e ternengi participacija thaj ternegere politike, sar thaj pal ii decizija baši o formiribe Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX, o Lokalno ternego konsilo ki Komuna XXX dela o bahani

Beršeski programa baši 20XX berš

E beršeskeri programa sip e drumo te realizirinel olakere ciljora kotar o Lokalno ternengoro konsilo ki Komuna XXX, sar thaj te realizirinel e prioritetno umala definirime ki Beršeskeri programa kotar e Lokalno ternengo konsilo.

Prioritetno umala:

- Zureder ternengeri participacija ko sasoitnipaske procesija
- .....
- .....

(Panlo e trubuimata kotar e prioritetne umala kotar o Lokalno ternegero konsilo, ko akava kotor definirinena pes e aktivitetija, defirinena pes thaj e ciljora kola so mangena pes e oven resljardeko berš. Tromale šaj te doperen pes lafjora ki tabela, pala e numerenge ciljora thaj aktivitetija.)

Prioritetno umal	Aktiviteto	Adžikerdo rezultato	Vakti khana kerela pes	Tipija kotar e resursija
Ciljo 1: Te zurarel pes e ternengero leibe than ko sasoitnipaske procesija	**Aktiviteto1:** Kampanja baši prezentiribe pala e ternengo leibe than ko komisiengo butikeripe relevantno e ternenge ki Komuna	**Rezultato 1:** Bareder prezentacija ko Lokalno ternengero konsilo ko komunakere badanija thaj aktivitetija, **Rezultato 2:** Terni manušengi reprezentacija ko javera komisije relevantno baši e terne ko komunako nivelo	marto-oktombro	Habe, osvežibe, arakhibe than sobe
Ciljo 1: Zurareder ternengi participacija ko sasoitnipaske procesija	**Aktiviteto 2:**	XX	XX	XXXX denarija
Ciljo 2:				XXXX denarija
Ciljo 3:				XXXX denarija

Paškernavno 10 – Butikheripaskoro report pala o LTK

Than thaj data

Numero e dokumentesko

Reporto pala o butikheripe kotar o Lokalno ternegoro konsilo ki Komuna XXX
20XX berš

Kerdo:
Lokalno ternego konsilo kotar i Komuna XXX

Introdukcija:
Akava dokumento dela informacije baši programaki implementacija kotar o Lokalno ternengero konsilo ki Komuna XXX, baši 20XX berš.

Ciljo 1: Sar misal Te zujrarel pes e ternegeri participacija ko sasotnipaske procesija

- **Rigori kotar e implementirime aktivitetija:**
  - **Aktiviteto 1:**
    - Aktivitetesko anav
    - Deskripcija thaj aktiviteteske ciljora
    - Resljardo rezultato
    - Kvantitativno informacije (participatengo numero, ulavibasko numero, khedipasko numero, profile kotar e zainteresirime riga kola lije than...)
  - **Aktiviteto 2:**
    - Aktivitetesko anav
    - Deskripcija thaj aktiviteteske ciljora
    - Resljardo rezultato
    - Kvantitativno informacije (participatengo numero, ulavibasko numero, khedipasko numero, profile kotar e zainteresirime riga kola lije than...)
  - **Aktiviteto 3: .....**
- **Zurale riga ko tasviresko implementiribe pe akava ciljo**
- **Kovle riga ko tasvireski implemetacija ko akava ciljo**
- **Bahani baši e avera avutne aktivitetija**

Ciljo 2: XXX

- **Lista kotar e implementirime aktivitetija:**
  - **Aktiviteto 1:**
    - Aktivitetesko anav
    - Deskripcija thaj aktiviteteske ciljora
    - Resljardo rezultato
    - Kvantitativno informacije (participatengo numero, ulavibasko numero, khedipasko numero, profile kotar e zainteresirime riga kola lije than...)
  - **Aktiviteto 2:**
    - Aktivitetesko anav
    - Deskripcija thaj aktiviteteske ciljora
    - Resljardo rezultato
    - Kvantitativno informacije (participatengo numero, ulavibasko numero, khedipasko numero, profile kotar e zainteresirime riga kola lije than...)

- **Zurale riga ko tasviresko implementiribe pe akava ciljo**
- **Kovle riga ko tasvireski implemetacija ko akava ciljo**
- **Bahani baši e avera avutne aktivitetija baš I avutni beršeski programa**

Paškernavno:

Ko paškernavno šaj te čiven doperen dokumentija thaj rezultatija, so si vazdime ko berš so tavdela. Sar misal, dži kote vazdungjen varesavi specifično ternengeri politika (sar misal, lokalno ternengeri strategija), ko kotor paškernavno šaj te čhiven ola.

Paškernavno 11 – LTK-sko akharin dži ko džene kotar o LTK thaj dži ko javutnipe

Lokalno ternengo konsilo ki Komuna XXX

Temato: Akharin

Pali I funda kotar o dženo XX kotar o dženo XXX katar o Komunako XXX Konsilesko Statuto („Oficijalno gazeta ki Komuna XXX" no X), sar thaj kotar e Butikheripaskre regulacije baši e Lokalno ternegere konsileski buti, o prezidento/tka kotar o Lokalno terngo konsilo kotar i Komuna XXX phenela kaj ka kerel pes khedipasko dive _____ crdipaja ko _____ sati, ko baro kher / than ko _____.

Baši i khedin dela pes sar bahani akaja **agenda**:

1. Leinde andre o Hramovdo lil kotar I khedin no _____ kotar o Lokalno ternengi konsileski khedin ki Komuna XXX
2.
3.
4.
5.

Vi da jekhvar te phenas: Akaja khedin kotar o Lokalno ternego konsilo ki Komuna XXX si kotar o phutardo karaktero. Sakova ko mangela te lel than ki akaja khedin sar obzerveri, trubuj te kerel peske registracija, majbut vakti angleder kotar i khedipasko crdipe.

PREZIDENTO/TKA
Ko Lokalno ternengo konsilo
ki Komuna XXX

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

352.075-053.6(035)
352.077-053.6(035)

VASTLILORO e lokalnikane ternengere konsilija / [autorija: Jasmina Todorovska-Miteva ... и др.]. - Skopje : Agencija baši e terne thaj sporto : OBSE-skiri misija ko Skopje, 2021. - 83 стр. : табели ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Други автори: Nina Šulovič-Cvetkovska, Dona Kosturanova, Blažen Maleski, Tomislav Gajtanoski, Lindita Redžepi, Matej Manevski, Zoran Ilieski. - Библиографија: стр. 61. - Содржи и: Paškernavni/Prilozija

ISBN 978-9989-2266-8-7 (ABTS)
ISBN 978-608-4788-66-9 (OBSE)

1. Todorovska-Miteva, Jasmina [автор] 2. Šulovič-Cvetkovska, Nina [автор] 3. Kosturanova, Dona [автор] 4. Maleski, Blažen [автор] 5.
Gajtanoski, Tomislav [автор] 6. Redžepi, Lindita [автор] 7. Manevski, Matej [автор] 8. Ilieski, Zoran [автор]
а) Локална самоуправа – Младински совети – Прирачници б) Локална самоуправа – Креирање политики – Млади – Прирачници

COBISS.MK-ID 53946117

OSCE Mission to Skopje
Bulevar 8-mi Septemvri No. 16, 1000 Skopje

e-mail: info-MK@osce.org
website: http://www.osce.org/mission-to-skopje